

Sprawozdanie z działalności działów merytorycznych Muzeum Archeologiczno- Historycznego w Stargardzie w latach 2019–2020

Dział Archeologii

Dział Archeologii Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie prowadzony był w latach 2019–2020 przez Karolinę Stań. W Dziale pracowali Karolina Buccka, Mateusz Szeremeta oraz Iwona Wojciechowska. Pracownia Konserwacji funkcjonująca w ramach Działu prowadzona była przez Kamilę Sturm i Patrycję Walaszczyk.

Prace archeologiczne

W omawianym okresie przeprowadzono następujące nadzory:

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 101/12 w Bielkowie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 402/37 w Bielkowie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 402/40 w Bielkowie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 402/56 w Bielkowie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 402/58 w Bielkowie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 368/1 w Chociwlu, gm. loco;

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 122 w Goleniowie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 126/12 w Goleniowie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z dwoma lokalami mieszkalnymi wraz z infrastrukturą techniczną na działce nr 12/11 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z dwoma lokalami mieszkalnymi wraz z infrastrukturą techniczną na działce nr 12/12 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem oraz budynkiem letnim wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 336/6 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 336/13 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego w zabudowie bliźniaczej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działki nr 11/34 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 26/7 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działki nr 318/32 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działki nr 336/11 oraz przy budowie budynku mieszkalnego w zabudowie bliźniaczej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 336/14 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 8/8 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z dwoma lokalami mieszkalnymi wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 11/34 w Grzędzicach, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu działki nr 461/4 w Kłępienie, gm. Stargard;

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci i przyłącza kanalizacji sanitarnej do budynku mieszkalnego na działkach nr 43 i 45/2 w Kłępinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu działki nr 63/9 w Kłępinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 461/5 w Kłępinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 63/6 w Kłępinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 487/2 w Kobylance, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 479/91 w Kobylance, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 123/30, obr. Kobylanka, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego z wbudowanym garażem dwustanowiskowym wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 495/2 w Kobylance, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 467/30 w Kobylance, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej do zasilenia budynku mieszkalnego na działkach nr 467/7 i 467/64 w Kobylance, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie hali magazynowo-montażowej wraz z zagospodarowaniem terenu na działce nr 29/2 w Kobylance, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działkach nr 467/17 i 467/5 w Kobylance, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego w zabudowie bliźniaczej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 201/2 w Kunowie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego w zabudowie bliźniaczej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną wraz z zagospodarowaniem terenu na działce nr 201/2 w Kunowie, gm. Kobylanka;

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego na działce nr 203/33w Kunowie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 203/36, obr. Kunowo, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 518 w Lipniku, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego oraz budynku gospodarczego wraz z zagospodarowaniem terenu na działce nr 148/4 w Lubowie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci wodociągowej i przyłącza wodociągowego na działkach 112 i 148/11 do zasilenia budynku mieszkalnego na działce nr 148/9 w Małkocinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci elektroenergetycznej 0,4KV dla zasilenia budynku mieszkalnego na działce nr 185 w Mieszkowicach, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 1492/11 w Morzyczynie, gm. Kobylanka;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku gospodarczego na terenie działek nr 68/8 i 69 w Lisowie, gm. Chociwel;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 53/6 w Pęczynie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego i dwóch budynków gospodarczych wraz z infrastrukturą techniczną na działce nr 132/3 w Podańsku, gm. Goleniów;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działki nr 549/9 w Przemoczcu, gm. Maszewo;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działki nr 549/10 położonej w Przemoczcu, gm. Maszewo;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działki nr 384/17 w Skalinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 55/13, obr. 21 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 332/1, obr. 12 w Stargardzie, gm. loco;

- interwencyjne badania archeologiczne określające pierwotny poziom posadzki w korpusie nawowym kościoła pw. NMP Królowej Świata na działce nr 229, obręb 11 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne kaplicy Petera Gröninga (dawnej kaplicy Parchamów (?)) w kościele pw. NMP Królowej Świata działka 229, obręb 11 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy przebudowie sieci wodociągowej na działce nr 193 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie miejsc parkingowych na działkach nr 616, 311/18, 318/2, 312, 313, 317, 316 i 314 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy przebudowie sieci wodociągowej na działkach nr 309/2, 311/17, 311/18, 312, 313, 314, 154/1, 326/2, 327/1 i 327/2 obr. 11 oraz działce nr 404/2 obr. 12 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku magazynowo-handlowo-biurowego oraz urządzeń budowlanych na terenie działek nr 1020/3, 1021/3 oraz 142/3 obr. 5 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczno-architektoniczne przy budowie Centrum Nauki przy ul. Bolesława Chrobrego 21 w Stargardzie (etap I), gm. loco (ryc. 1);

Ryc. 1. Stargard, Stare Miasto, kwartał XXIV. Badania archeologiczno-architektoniczne przy budowie Centrum Nauki przy ul. Bolesława Chrobrego 21. Fot. K. Bucka

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie kompaktowej stacji transformatorowej oraz rozbudowie sieci kablowej przy ul. Kasztelańskiej na działkach nr 158, 61/11 obr. 11 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu działki nr 6/3 w Stargardzie, gm. loco;

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie przyłącza kanalizacji deszczowej do budynku mieszkalnego przy ul. Kasztelańskiej na działkach nr 153/2, 154/1, 155, 158, 169 obr. 11 w Stargardzie, gm. loco;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z garażem oraz niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działki nr 50/14 w Strachocinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowaniem terenu na działce nr 50/16 w Strachocinie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie dwóch budynków mieszkalnych wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 160/1 w Tychowiu, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 26/2 w Warszynie, gm. Dolice;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 308/17 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci wodociągowej dla zasilenia budynków mieszkalnych jednorodzinnych na działkach nr 915/9 i 35/3 w Witkowie Pierwszym, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu działki nr 204/19 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem na działce nr 298/9 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu na działce nr 204/8 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem na działce nr 298/11 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działek nr 3/27 i 3/28 (3/7) w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu działki nr 204/16 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 298/8 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinne go z garażem na działce nr 298/12 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinne go na działce nr 204/17 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci wodociągowej na działce nr 378 w Witkowie Drugim, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinne go z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działek nr 3/25 i 3/26 (3/7) położonych w Witkowie Pierwszym, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinne go z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działek nr 3/27 i 3/28 (3/7) położonych w Witkowie Pierwszym, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinne go z garażem wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na terenie działek nr 3/38 i 3/39 (3/7) położonych w Witkowie Pierwszym, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinne go oraz instalacji zewnętrznych – energetycznej, wodociągowej i kanalizacji sanitarnej na działkach nr 286/5 i 121/2 w Żarowie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie odcinka sieci wodociągowej na działkach 250/9, 243 i 247/3 do zasilenia budynku mieszkalnego jednorodzinne go położonego na działce nr 247/2 w Żarowie, gm. Stargard;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci wodociągowej na działkach 76/3, 76/6 i 87/3 z przyłączami do zasilenia budynków mieszkalnych na działkach nr 87/4, 87/17 w Żarowie, gm. Stargard;
- sondażowe i ratownicze badania archeologiczne na stanowiskach zaewidencjonowanych pod nr: Żelewo, stan. 1–3 (AZP 33–08/114–116) zlokalizowanych na działce geod. nr 31 w Żelewie, gm. Stare Czarnowo (ryc. 2–3);
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie sieci wodociągowej na działkach nr 143/11 i 327 wraz z przyłączami do zasilania budynków mieszkalnych w Żółwiej Błoci, gm. Goleniów;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 143/28 w Żółwiej Błoci, gm. Goleniów;
- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego jednorodzinne go oraz budynku gospodarczego wraz z zagospodarowaniem terenu i niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 55 w Żółwiej Błoci, gm. Goleniów;

Ryc. 2. Żelewo, gm. Stare Czarnowo. Badania powierzchniowe zlecone przez WUOZ w Szczecinie.
Fot. I. Wojciechowska

Ryc. 3. Żelewo, gm. Stare Czarnowo. Badania ratownicze zlecone przez WUOZ w Szczecinie, Fot. M. Szeremeta

- interwencyjne badania archeologiczne przy budowie budynku mieszkalnego wraz z garażem oraz niezbędną infrastrukturą techniczną na działce nr 143/27 w Żółtwej Błoci, gm. Goleniów.

Badania archeologiczne

Od 7 do 10 lipca 2020 r. przeprowadzono sondażowe badania archeologiczne w miejscowości Kurcewo, stan. 9 (AZP: 34–10/47), na wczesnośredniowiecznym grodzisku nizinnym z podgrodzium wpisanym do rejestru zabytków pod nr 588, dec. KL.1.6801/20/68.

Na wspomnianym terenie przeprowadzono już w 1968 r. badania weryfikacyjne, a w 1979 r. odwierty, które określiły stanowisko jako wczesnośredniowieczną osadę. Badania obejmowały wykonanie pięciu wykopów sondażowych na osi E–W po N stronie wybierzyska piasku oraz jednego wykopu prostopadłego do ww. linii na osi N–S w celu ustalenia granic zdewastowanego obszaru. Prace archeologiczne potwierdziły wcześniejsze ustalenia, iż obiekt jest pozostałością po osadzie datowanej na IX–XII w. a nie po wczesnośredniowiecznym grodzisku (ryc. 4).

Ryc. 4. Kurcewo, gm. Stargard. Badania archeologiczne na wczesnośredniowiecznym grodzisku nizinnym z podgrodzium – wpisanym do rejestru zabytków pod nr 588, dec. KL.1.6801/20/68, Fot. K. Bucka

Od 7 września do 13 listopada 2020 r. przeprowadzono sondażowe badania archeologiczne w związku z pracami projektowymi przy odbudowie oficyny mieszczącej się za kamienicą nr 3 przy Rynku Staromiejskim. Wykonano dwa sondaże o wym. 3 × 2 m oraz 6 × 5 m. Pierwszy sondaż zlokalizowano bliżej kamienicy nr 4 przy S ścianie oficyny. W trakcie eksploracji natrafiono w tym miejscu na cmentarz przykościelny – jego W granicę, zarejestrowano tu 73 pochówki, zarówno dziecięce jak i osób dorosłych. Drugi sondaż zlokalizowano przy W ścianie oficyny, zamierzeniem było sprawdzenie

posadowienia fundamentów oficyny. Podczas badań natrafiono na część zasypanej piwnicy z kolebką, która była przedłużeniem pomieszczenia mieszczącego się pod oficyną (ryc. 5).

Ryc. 5. Stargard, gm. loco. Badania archeologiczne związane z odbudową oficyny kamienicy Rynek Staromiejski 3, sondaż I. Fot. M. Szeremeta

Od 12 stycznia do 16 czerwca 2020 r. kontynuowano prace archeologiczne w kolegiacie Najświętszej Marii Panny Królowej Świata w Stargardzie. W badaniach pod kierownictwem dr hab. Marcina Majewskiego brał udział Marcin Burdziej z Działu Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji. Prace kontynuowano w kaplicy Mildenitzów.

W maju 2020 r. MAH uzyskało od Prezydenta Miasta Stargard zgodę na nieodpłatne korzystanie z dwóch miejsc do przechowywania ludzkich szczątków kostnych pochodzących z badań archeologicznych prowadzonych na terenie miasta Stargard. Miejsca te zlokalizowano na cmentarzach komunalnych przy ul. Spokojnej (nr kwatery A01/33/08) i przy ul. T. Kościuszki (nr kwatery G01/02/141).

W dniach 19–30 października 2020 r. wykonano na zlecenie ZWKZ prace inwentaryzacyjne oraz wstępne rozpoznanie sarkofagów i szczątków pochówków zachowanych w krypcie kościoła filialnego pw. bł. Marii Teresy Ledóchowskiej, położonego w miejscowości Białowąg, gm. Barwice, pow. szczecinecki, woj. zachodniopomorskie, wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 327 (decyzja z dnia 08 maja 1961 r.).

Wypożyczenia

5 lutego 2019 r. wypożyczono przybornik do czyszczenia fajki na wystawę czasową *Wszystko dla Panów. Fashionable, dandys, elegant* do Muzeum Regionalnego w Szczecinku.

2 kwietnia 2019 r. wypożyczono kafle reformacyjne (6 szt.) na wystawę czasową *Bekanntnis und Behaglichkeit. Kachelöfen der Reformationzeit* do Slawenburg Raddusch.

20 lipca 2019 r. wypożyczono ceramikę mużakowską (5 szt.) na wystawę czasową *Muskauer Steinzeug in Bad Muskau* do Brandenburgisches Landesamt für Denkmalpflege und Archäologisches Landesmuseum

20 sierpnia 2020 r. wypożyczono zabytki związane z muzyką na wystawę *Dźwięki przeszłości. Kultura muzyczna w początkach państwa polskiego* do Muzeum Miasta Pabianic.

Spotkania, konferencje, wystawy

W dniach 23 i 24 lutego 2019 r. dyrektor MAH uczestniczył w zjeździe absolwentów archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który zorganizowano z okazji jubileuszu 100-lecia tej dyscypliny na UAM.

10 marca 2019 r. dyrektor MAH uczestniczył w otwarciu wspólnej wystawy niemieckich i polskich muzeów w Stadtmuseum Schwedt, *Kalejdoskop – muzea po jednej i drugiej stronie Odry / Kaleidoskop – Museen desseits und jenseits der Oder*, gdzie ekspozycjonowano również obiekty ze zbiorów Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie.

16 kwietnia 2019 r. dyrektor MAH uczestniczył w konferencji naukowej *Myśl borska grzechotka-pisanka – zabawka, przedmiot, instrument?*, zorganizowanej przez Muzeum Pojezierza Myśl borskiego, Stowarzyszenie „Z biegiem Myśli” oraz Gminę Myśl bór.

W dniach 24–26 kwietnia 2019 r. dyrektor MAH uczestniczył w konferencji naukowej *Gothenburg Ceramics 2019*, odbywającej się w Göteborgu/Szwecja.

12 maja 2019 r. M. Szeremeta wygłosił referat *Sezon archeologiczny 2018 w Stargardzie* w ramach cyklu *Niedzielne Spotkania Historyczne* organizowanych przez TPS.

19 czerwca 2019 r. dyrektor MAH wygłosił referat *Archeologia lokalna – archeologia totalna. O znaczeniu archeologii miejskiej w działalności Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*, podczas ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej z okazji 20-lecia Oddziału Zachodniopomorskiego SMP: *Lokalność–Regionalność–Narodowość*.

W dniach 22 i 23 czerwca 2019 r. K. Bucka, I. Wojciechowska oraz M. Szeremeta w ramach Dni Historycznych wygłosili referat *Zaginione miasto. Najnowsze odkrycia i nabytki archeologiczne MAH w Stargardzie*.

28 czerwca 2019 r. dyrektor MAH na prośbę Stargardzkiej Izby Gospodarczej przygotował prezentację *„Piwo sycone bagnem” czyli historia miejsca*, która została zaprezentowana w Miejskim Browarze Stargard.

3 lipca 2019 r. w MAH odbyła się konferencja prasowa poświęcona planowanym badaniom grobów burmistrza Stargardu Petera Gröninga (1561–1631) i jego małżonki

Margarety Friedrichs (zm. 1628), którzy zostali pochowani w farze Mariackiej. Głównie prace przeprowadzono w lipcu i sierpniu. Badania rozszerzono o pochówki w kolejnych kaplicach i zakończono je w lipcu 2020 r.

14 września 2019 r. M. Burdziej z DUSEiP oraz dyrektor MAH przedstawili prezentację *Peter Gröning i jego droga do wielkości*, która miała miejsce w kolegiacie NMP w związku z Europejskimi Dniami Dziedzictwa.

16 września 2019 r. dyrektor MAH na 52. *Internationales Keramik-Symposium des Arbeitskreises für Keramikforschung bei der Stiftung „Fürst-Pückler-Park Bad Muskau* w Bad Muskau/Niemcy (16–20 września 2019 r.), wygłosił referat *Die ersten keramischen „Zwerge“*. *Dekoration des neuzeitlichen Tisches der Grafen von Eberstein-Naugard (Nowogard/PL)?*

11 października 2019 r. dyrektor MAH uczestniczył w konferencji zorganizowanej przez Instytut Zachodni w Poznaniu *Rola muzeów w kształtowaniu tożsamości regionalnej*, gdzie wygłosił referat: *Przeszłość dalsza – przeszłość bliższa. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie i jego opowieść o przeszłości miasta nad Iną*.

15 października 2019 r. kierownik DA K. Stań oraz pracownicy działu: K. Bucka, I. Wojciechowska oraz M. Szeremeta odwiedzili wystawę *Muskauer Steinzeug in Bad Muskau*, gdzie prezentowane były zabytki pozyskane z badań archeologicznych w Stargardzie.

22 października 2019 r. dyrektor MAH wygłosił laudację w związku z przyznaniem polsko-niemieckiej nagrody *Pomerania Nostra* niemieckiemu historykowi dr. Uwe Schröderowi, dyrektorowi Pommersches Landesmuseum w Greifswaldzie. Uroczystość odbyła się podczas inauguracji Dni Współpracy Polsko-Niemieckiej w Szczecinie.

23 listopada 2019 r. dyrektor MAH w związku z zakończeniem prac konserwatorskich przy zabytkowej emporze chóralnej kościoła parafialnego w Pęzinie wygłosił wykład o dziedzictwie kulturowym tej miejscowości.

13 grudnia 2019 r. dyrektor MAH na konferencji zorganizowanej z okazji 100-lecia archeologii na Uniwersytecie Warszawskim *Przeszłość ma przyszłość! / The Past Has a Future!* – Sesja: *Bogactwo i jego przejawy w świecie średniowiecza* (9–13 grudnia 2019 r.), wygłosił referat „*VII Grapen luttick und grodt*”. *Produkcja i konsumpcja brązowych naczyń na obszarze nadbałtyckim przełomu średniowiecza i czasów nowożytnych. Przykład Pomorza Zachodniego*.

W ciągu roku sprawozdawczego 2019 dyrektor MAH uczestniczył w spotkaniach Rady Ochrony Dziedzictwa Archeologicznej w Warszawie, gdzie został powołany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na jej członka w kadencji 2019–2022, zgodnie z Zarządzeniem nr 4 Ministra Kultury z dnia 2 lutego 2004 i Dziennikiem Urzędowym MKiDN z dnia 19 listopada 2018 r., poz. 75. Ponadto brał czynny udział w spotkaniach Zachodniopomorskiego Oddziału Naukowego Stowarzyszenia Archeologów Polskich w Szczecinie.

12 marca 2020 r. zaplanowano wernisaż wystawy *Stargardzkie Starożytności 2.0*, autorstwa K. Buckiej, który nie odbył się planowo z powodu zamknięcia jednostek kultury w wyniku pandemii koronawirusa. (Re)wernisaż wystawy odbył się 2 października, w okresie obchodów jubileuszu 60-lecia Muzeum Archeologiczno-Historycznego

w Stargardzie, a samą wystawę można było zwiedzać już od lipca w gmachu głównym muzeum. Ekspozycja ukazywała przedmioty odkryte na terenie ziemi stargardzkiej pochodzących z prehistorii: artefakty codziennego użytku, broń, biżuterię i naczynia.

W dniach 19 i 20 lipca 2020 r. odbyły się Europejskie Dni Archeologii. MAH w Stargardzie pierwszy raz dołączyło do międzynarodowego grona instytucji kultury i wzięło udział w tym wydarzeniu.

Od 19 września 2020 r. w ramach EDD można było na stronie muzealnego FB oglądać wirtualną, archeologiczną wystawę *Korowód przedmiotów*. Cyfrowa prezentacja ukazywała przemiany w formie i estetyce wybranych grup przedmiotów na przestrzeni wieków.

4 września 2020 r. dyrektor MAH wziął udział w posiedzeniu Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków przy Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków w Szczecinie w związku z oceną projektu windy na taras widokowy wieży północnej kolegiaty pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie.

16 października 2020 r. dyrektor MAH wziął udział w prezentacji odkrycia zaginionego miasta w okolicach Sławoborza, woj. zachodniopomorskie.

W ciągu roku sprawozdawczego 2020 dyrektor MAH brał udział w posiedzeniach Rady Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Komisji Konserwatorskiej i Rady Budowy w ramach realizacji projektu *Rozwój zasobów kulturalnych poprzez prace konserwatorsko-restauratorskie w zabytkowej Kolegiacie pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie*.

Projekty naukowe

W grudniu 2019 r. zakończony został projekt *Archeologia Stargardu t. 4. Wojna trzydziestoletnia: pożar miasta w dniu 7 października 1635 r.*, na który został złożony wniosek w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, priorytet *Ochrona zabytków archeologicznych 2019*. Projekt obejmował wykonanie artykułów, przeprowadzenie specjalistycznych analiz oraz druk materiałów z badań wykopaliskowych. W projekcie wzięło udział 11 osób.

W grudniu 2019 r. zakończony został projekt *Archeologia Stargardu t. 5.1. Badania kwartału IX: Najstarsze ślady osadnictwa*, na który został złożony wniosek w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, priorytet *Ochrona zabytków archeologicznych 2019*. Projekt obejmował wykonanie artykułów, przeprowadzenie specjalistycznych analiz oraz druk materiałów z badań wykopaliskowych. W projekt zaangażowanych było 15 osób.

W listopadzie 2020 r. złożono projekt *Archeologia Stargardu t. 6.1. Badania północno-wschodniej części kwartału XXVIII. Późne średniowiecze*, w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, priorytet *Ochrona zabytków archeologicznych 2020*. Projekt obejmuje opracowanie materiału archeologicznego i wykonanie artykułów, przeprowadzenie specjalistycznych analiz oraz druk materiałów z badań wykopaliskowych. W projekcie planowano udział 18 osób.

W tym samym miesiącu złożony został projekt *Zakup wyposażenia (sprzętu specjalistycznego) do pracowni w magazynie archeologicznym* w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, priorytet *Infrastruktura kultury* z Departamentu Szkolnictwa Artystycznego i Edukacji Kulturalnej. Projekt obejmuje zakup sprzętu specjalistycznego w postaci: skanera 3D z dodatkową baterią oraz oprogramowaniem, spektrometru X-MET8000 Expert Alloy Plus Package (wraz z oprogramowaniem Pb in paint i kolimatorem) oraz sprzętu do fotografii i wymiarowania obiektów (cyrkiel kabłąkowy i suwak Martina).

25 września 2020 r. wydany został folder popularnonaukowy *Do szewskiej pasji do prowadzeni* autorstwa I. Wojciechowskiej i M. Szeremety, który przedstawia najciekawsze odkrycia z badania kwartału XXVIII w Stargardzie.

Kwerendy, wizyty

W 2019 r. Filip Gągało, student archeologii Katedry Archeologii IHiSM Uniwersytetu Szczecińskiego, w ramach swojej pracy licencjackiej rozpoczął opracowywanie pieczętek szklanych pozyskanych w czasie badań w Stargardzie.

3 marca 2020 r. zastępca dyrektora ds. Programowych, dr Antoni Pelczyk wraz z pracownikami Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy odwiedzili nasze Muzeum, gdzie gości podjął dyrektor MAH Marcin Majewski. Głównym celem było zwiedzenie twózonego magazynu archeologicznego i wystawy w Bastei.

31 lipca 2020 r. dr hab. Anna Gruszczyńska-Ziółkowska, prof. UW z Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego przeprowadziła kwerendę naukową dotyczącą przedmiotów muzycznych ze zbiorów MAH w Stargardzie.

6 sierpnia 2020 r. dr hab. Andrzej Janowski, prof. IAiE PAN z Ośrodka Archeologii Krajów Nadbałtyckich IAiE PAN w Szczecinie odbył kwerendę naukową dotyczącą średniowiecznej broni.

6 sierpnia 2020 r. Sławomir Słowiński, pracownik Działu Archeologii MNS przeprowadził kwerendę naukową dotyczącą badań archeologicznych zamku w Dobrej.

3 września 2020 r. dyrektor MAH dr hab. Marcin Majewski przeprowadził w Zamku Książąt Pomorskich – Muzeum w Darłowie kwerendę dotyczącą ceramiki nowożytniej i konwisarstwa.

Konserwacja zabytków

W omawianym okresie zespół Pracowni Konserwacji, w którego skład wchodziły Kamila Sturm i Patrycja Walaszyk, dokonał konserwacji zabytków archeologicznych. Obiekty te pochodziły z badań archeologicznych, które zostały przeprowadzone przez archeologów z Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie. Zabiegi konserwatorskie obejmowały rozpoznanie artefaktów pod względem surowcowym, stworzenie indywidualnego programu prac oraz dobranie odpowiednich metod konserwacji do określonych obiektów zabytkowych. Polegały one na oczyszczaniu, odkażaniu, stabilizacji, wzmocnianiu oraz zabezpieczaniu. Do wszystkich konserwowanych zabytków

przygotowano dokumentację opisową i fotograficzną. Działania konserwatorskie zostały przeprowadzone na obiektach pochodzących z poniżej wymienionych miejsc objętych pracami archeologicznymi.

Oprócz tego w 2020 r. dokonano ponownej konserwacji zabytków żelaznych będących częścią ekspozycji znajdującej się Bastei. Dodatkowo zabezpieczono drewniano-żelazny magiel, a także dokonano oceny stanu zachowania zabytkowych sarkofagów podczas prac prowadzonych w krypcie kościoła filialnego pw. bł. Marii Teresy Ledóchowskiej w Białowasie, gm. Barwice.

1. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych przy ul. Szewskiej w Stargardzie (kwartał XXVIII):

- aplikacje: 1419/Sch/28/S, 1168/Sch/28/S, 1739/Sch/28/S;
- belt: 1665/Sch/28/S;
- blaszki: 25/Sch/28/S, 37/Sch/28/S, 86/Sch/28/S, 87/Sch/28/S, 116/Sch/28/S, 164/Sch/28/S, 167/Sch/28/S, 187/Sch/28/S, 260/Sch/28/S, 297/Sch/28/S, 441/Sch/28/S, 625/Sch/28/S, 640/Sch/28/S, 694/Sch/28/S, 722/Sch/28/S, 787/Sch/28/S, 806/Sch/28/S, 821/Sch/28/S, 825/Sch/28/S, 838/Sch/28/S, 888/Sch/28/S, 907/Sch/28/S, 953/Sch/28/S, 958/Sch/28/S, 982/Sch/28/S, 983/Sch/28/S, 1049/Sch/28/S, 1073/Sch/28/S, 1081/Sch/28/S, 1082/Sch/28/S, 1204/Sch/28/S, 1230/Sch/28/S, 1264/Sch/28/S, 1287/Sch/28/S, 1289/Sch/28/S, 1291/Sch/28/S (2 szt.), 1302/Sch/28/S, 1314/Sch/28/S, 1344/Sch/28/S, 1389/Sch/28/S, 1392/Sch/28/S, 1395/Sch/28/S, 1396/Sch/28/S, 1485/Sch/28/S, 1488/Sch/28/S, 1500/Sch/28/S, 1510/Sch/28/S, 1529/Sch/28/S, 1540/Sch/28/S, 1566/Sch/28/S, 1569/Sch/28/S, 1575/Sch/28/S, 1583/Sch/28/S, 1584/Sch/28/S, 1585/Sch/28/S, 1680/Sch/28/S, 1681/Sch/28/S, 1692/Sch/28/S, 1693/Sch/28/S, 1727/Sch/28/S, 1737/Sch/28/S, 1740/Sch/28/S, 1760/Sch/28/S, 1765/Sch/28/S, 1771/Sch/28/S, 1791/Sch/28/S, 1860/Sch/28/S;
- druciki: 129/Sch/28/S, 1273/Sch/28/S, 1321/Sch/28/S, 1323/Sch/28/S, 1326/Sch/28/S, 1338/Sch/28/S, 1346/Sch/28/S, 1349/Sch/28/S, 1351/Sch/28/S, 1354/Sch/28/S, 1357/Sch/28/S, 1424/Sch/28/S, 1428/Sch/28/S, 1495/Sch/28/S, 1527/Sch/28/S, 1537/Sch/28/S, 1559/Sch/28/S, 1582/Sch/28/S, 1723/Sch/28/S, 1724/Sch/28/S, 1726/Sch/28/S, 1733/Sch/28/S, 1865/Sch/28/S;
- dzwoneczek: 1673/Sch/28/S;
- grot strzały: 1856/Sch/28/S;
- gwoździe: 507/Sch/28/S, 640/Sch/28/S (2 szt.), 648/Sch/28/S, 761/Sch/28/S, 805/Sch/28/S, 806/Sch/28/S (2 szt.), 829/Sch/28/S, 830/Sch/28/S, 875/Sch/28/S, 916/Sch/28/S, 978/Sch/28/S, 1003/Sch/28/S, 1012/Sch/28/S, 1030/Sch/28/S, 1034/Sch/28/S, 1046/Sch/28/S, 1047/Sch/28/S, 1075/Sch/28/S, 1118/Sch/28/S, 1157/Sch/28/S, 1158/Sch/28/S, 1162/Sch/28/S, 1174/Sch/28/S, 1179/Sch/28/S, 1190/Sch/28/S, 1197/Sch/28/S, 1201/Sch/28/S, 1214/Sch/28/S, 1227/Sch/28/S, 1248/Sch/28/S, 1249/Sch/28/S, 1250/Sch/28/S, 1268/Sch/28/S, 1275/Sch/28/S, 1285/

- Sch/28/S, 1292/Sch/28/S, 1304/Sch/28/S, 1307/Sch/28/S, 1335/Sch/28/S, 1337/Sch/28/S, 1350/Sch/28/S, 1377/Sch/28/S, 1378/Sch/28/S, 1387/Sch/28/S, 1407/Sch/28/S, 1422/Sch/28/S, 1425/Sch/28/S, 1453/Sch/28/S, 1457/Sch/28/S, 1467/Sch/28/S, 1469/Sch/28/S, 1470/Sch/28/S, 1481/Sch/28/S, 1494/Sch/28/S, 1503/Sch/28/S, 1521/Sch/28/S, 1524/Sch/28/S, 1538/Sch/28/S, 1543/Sch/28/S, 1546/Sch/28/S, 1547/Sch/28/S, 1574/Sch/28/S, 1579/Sch/28/S, 1609/Sch/28/S, 1646/Sch/28/S, 1647/Sch/28/S, 1651/Sch/28/S, 1652/Sch/28/S, 1658/Sch/28/S, 1660/Sch/28/S, 1661/Sch/28/S, 1671/Sch/28/S, 1717/Sch/28/S, 1729/Sch/28/S (15 szt.), 1812/Sch/28/S (3 szt.), 1826/Sch/28/S, 1847/Sch/28/S (2 szt.), 1854/Sch/28/S, 1862/Sch/28/S (7 szt.), 1871/Sch/28/S, 1909/Sch/28/S;
- guz: 64/Sch/28/S;
 - guzik: 721/Sch/28/S;
 - haczyki: 840/Sch/28/S, 1241/Sch/28/S, 1300/Sch/28/S, 1313/Sch/28/S, 1348/Sch/28/S, 1450/Sch/28/S, 1501/Sch/28/S, 1577/Sch/28/S, 1649/Sch/28/S;
 - igły: 860/Sch/28/S, 1160/Sch/28/S, 1192/Sch/28/S, 1452/Sch/28/S, 1474/Sch/28/S, 1487/Sch/28/S, 1489/Sch/28/S, 1555/Sch/28/S, 1713/Sch/28/S, 1728/Sch/28/S;
 - kabłak: 1080/Sch/28/S;
 - kłamry: 1341/Sch/28/S, 1530/Sch/28/S, 1663/Sch/28/S;
 - kłamra do pasa z fragmentem skóry: 1638/Sch/28/S;
 - kłamry szkutnicze: 1196/Sch/28/S, 1243/Sch/28/S, 1462/Sch/28/S, 1562/Sch/28/S, 1602/Sch/28/S, 1700/Sch/28/S, 1721/Sch/28/S;
 - klucze: 175/Sch/28/S, 617/Sch/28/S, 805/Sch/28/S, 1409/Sch/28/S, 1437/Sch/28/S, 1468/Sch/28/S, 1679/Sch/28/S;
 - kłódka żelazno-miedziana: 1023/Sch/28/S;
 - końcówka pasa: 1608/Sch/28/S;
 - kulka: 85/Sch/28/S;
 - monety: 181/Sch/28/S, 223/Sch/28/S, 232/Sch/28/S, 237/Sch/28/S, 326/Sch/28/S, 362/Sch/28/S, 416/Sch/28/S, 1388/Sch/28/S, 1411/Sch/28/S, 1853/Sch/28/S, 1868/Sch/28/S;
 - nabijki do noży: 1459/Sch/28/S, 1185/Sch/28/S;
 - napastrki: 152/Sch/28/S, 1676/Sch/28/S;
 - nieokreślony: 12/Sch/28/S;
 - noże: 582/Sch/28/S, 1008/Sch/28/S, 1017/Sch/28/S, 1048/Sch/28/S, 1119/Sch/28/S, 1184/Sch/28/S, 1324/Sch/28/S, 1393/Sch/28/S, 1447/Sch/28/S, 1461/Sch/28/S, 1523/Sch/28/S, 1528/Sch/28/S, 1545/Sch/28/S, 1549/Sch/28/S, 1552/Sch/28/S, 1561/Sch/28/S, 1615/Sch/28/S, 1616/Sch/28/S, 1622/Sch/28/S, 1636/Sch/28/S, 1642/Sch/28/S, 1664/Sch/28/S, 1673/Sch/28/S, 1675/Sch/28/S, 1831/Sch/28/S, 1921/Sch/28/S;
 - nożyczki, fragm.: 550/Sch/28/S;
 - nóż z nabijką, fragm.: 1031/Sch/28/S;

- nit: 612/Sch/28/S;
- nóż z okładziną: 806/Sch/28/S;
- nóż z przekładką wykonaną ze stopu miedzi: 1757/Sch/28/S;
- noże z kościaną rękojeścią: 582/Sch/28/S, 788/Sch/28/S;
- nożki grapena: 703/Sch/28/S, 712/Sch/28/S;
- obejmy: 1229/Sch/28/S, 1400/Sch/28/S;
- odważnik: 1631/Sch/28/S;
- obrączki z surowca organicznego: 827/Sch/28/S, 900/Sch/28/S;
- okucia pochewek noży: 970/Sch/28/S, 1079/Sch/28/S, 1299/Sch/28/S, 1793/Sch/28/S, 1800/Sch/28/S;
- okucia pochew sztyletów: 1368/Sch/28/S, 1508/Sch/28/S;
- okucie końca pasa: 1518/Sch/28/S;
- okucie żelazne: 1372/Sch/28/S;
- ołowiana ramka witraża: 1763/Sch/28/S;
- pierścionek: 1318/Sch/28/S;
- pocisk: 1438/Sch/28/S;
- pokrywki: 988/Sch/28/S, 1900/Sch/28/S;
- rączka kotła: 1456/Sch/28/S;
- podkówka: 898/Sch/28/S;
- podkucia obuwia: 1560/Sch/28/S, 1570/Sch/28/S (12 szt.);
- plomby ołowiane: 453/Sch/28/S, 1404/Sch/28/S;
- podkowy: 964/Sch/28/S, 1032/Sch/28/S, 1177/Sch/28/S, 1430/Sch/28/S, 1558/Sch/28/S, 1567/Sch/28/S, 1605/Sch/28/S, 1610/Sch/28/S, 1623/Sch/28/S, 1626/Sch/28/S, 1751/Sch/28/S, 1788/Sch/28/S, 1803/Sch/28/S, 1837/Sch/28/S, 1841/Sch/28/S, 1908/Sch/28/S, 1859/Sch/28/S, 1866/Sch/28/S, 1906/Sch/28/S;
- pręty metalowe: 1195/Sch/28/S, 1172/Sch/28/S;
- przedmioty brązowe: 24/Sch/28/S, 36/Sch/28/S, 38/Sch/28/S, 49/Sch/28/S, 59/Sch/28/S, 60/Sch/28/S, 77/Sch/28/S, 88/Sch/28/S, 89/Sch/28/S, 90/Sch/28/S (4 szt.), 91/Sch/28/S, 93/Sch/28/S, 97/Sch/28/S, 100/Sch/28/S, 104/Sch/28/S, 107/Sch/28/S, 113/Sch/28/S, 117/Sch/28/S, 130/Sch/28/S, 132/Sch/28/S, 133/Sch/28/S, 135/Sch/28/S, 151/Sch/28/S, 157/Sch/28/S, 162/Sch/28/S, 170/Sch/28/S, 179/Sch/28/S, 192/Sch/28/S, 196/Sch/28/S, 275/Sch/28/S, 286/Sch/28/S, 313/Sch/28/S, 399/Sch/28/S, 400/Sch/28/S, 406/Sch/28/S, 433/Sch/28/S, 438/Sch/28/S, 460/Sch/28/S, 563/Sch/28/S, 652/Sch/28/S, 657/Sch/28/S, 661/Sch/28/S, 674/Sch/28/S, 688/Sch/28/S, 690/Sch/28/S, 698/Sch/28/S, 705/Sch/28/S, 707/Sch/28/S, 715/Sch/28/S, 723/Sch/28/S, 727/Sch/28/S, 730/Sch/28/S, 736/Sch/28/S, 738/Sch/28/S, 741/Sch/28/S, 743/Sch/28/S, 750/Sch/28/S, 756/Sch/28/S, 757/Sch/28/S, 767/Sch/28/S, 768/Sch/28/S, 774/Sch/28/S, 778/Sch/28/S, 880/Sch/28/S, 883/Sch/28/S, 887/Sch/28/S, 891/Sch/28/S, 894/Sch/28/S, 895/Sch/28/S, 919/Sch/28/S, 920/Sch/28/S, 937/Sch/28/S, 945/Sch/28/S, 966/Sch/28/S, 981/Sch/28/S, 1014/Sch/28/S, 1050/Sch/28/S, 1068/Sch/28/S, 1071/

- Sch/28/S, 1084/Sch/28/S, 1085/Sch/28/S, 1102/Sch/28/S, 1167/Sch/28/S, 1173/Sch/28/S, 1187/Sch/28/S, 1203/Sch/28/S, 1246/Sch/28/S, 1311/Sch/28/S, 1343/Sch/28/S, 1416/Sch/28/S, 1476/Sch/28/S, 1480/Sch/28/S, 1483/Sch/28/S, 1491/Sch/28/S, 1492/Sch/28/S, 1493/Sch/28/S, 1509/Sch/28/S, 1525/Sch/28/S, 1532/Sch/28/S, 1533/Sch/28/S, 1536/Sch/28/S, 1573/Sch/28/S, 1587/Sch/28/S, 1595/Sch/28/S, 1596/Sch/28/S, 1601/Sch/28/S, 1682/Sch/28/S, 1704/Sch/28/S, 1732/Sch/28/S, 1734/Sch/28/S, 1742/Sch/28/S, 1783/Sch/28/S, 1813/Sch/28/S, 1840/Sch/28/S, 1842/Sch/28/S, 1843/Sch/28/S, 1850/Sch/28/S, 1858/Sch/28/S;
- przedmioty metalowe, fragm.: 19/Sch/28/S, 23/Sch/28/S;
 - przedmiot metalowy w skórze, fragm.: 1234/Sch/28/S;
 - przedmioty ołowiane: 71/Sch/28/S, 253/Sch/28/S, 332/Sch/28/S, 436/Sch/28/S, 589/Sch/28/S, 739/Sch/28/S, 1254/Sch/28/S, 1293/Sch/28/S, 1376/Sch/28/S, 1514/Sch/28/S, 1627/Sch/28/S;
 - przedmiot srebrny: 1833/Sch/28/S;
 - przedmioty żelazne: 14/Sch/28/S, 94/Sch/28/S, 115/Sch/28/S, 163/Sch/28/S, 178/Sch/28/S, 294/Sch/28/S, 299/Sch/28/S, 424/Sch/28/S, 603/Sch/28/S, 638/Sch/28/S (3 szt.), 640/Sch/28/S, 671/Sch/28/S, 680/Sch/28/S, 681/Sch/28/S, 692/Sch/28/S, 700/Sch/28/S, 724/Sch/28/S, 733/Sch/28/S, 735/Sch/28/S, 763/Sch/28/S, 770/Sch/28/S, 772/Sch/28/S, 818/Sch/28/S, 822/Sch/28/S, 826/Sch/28/S, 831/Sch/28/S, 834/Sch/28/S, 839/Sch/28/S, 841/Sch/28/S, 846/Sch/28/S, 849/Sch/28/S, 853/Sch/28/S, 855/Sch/28/S, 862/Sch/28/S, 872/Sch/28/S, 873/Sch/28/S, 901/Sch/28/S, 908/Sch/28/S, 912/Sch/28/S, 914/Sch/28/S, 915/Sch/28/S, 917/Sch/28/S, 936/Sch/28/S, 954/Sch/28/S, 961/Sch/28/S, 964/Sch/28/S, 967/Sch/28/S, 977/Sch/28/S, 990/Sch/28/S, 999/Sch/28/S, 1022/Sch/28/S, 1025/Sch/28/S, 1039/Sch/28/S, 1056/Sch/28/S, 1070/Sch/28/S, 1178/Sch/28/S, 1180/Sch/28/S, 1181/Sch/28/S, 1091/Sch/28/S, 1093/Sch/28/S, 1103/Sch/28/S, 1106/Sch/28/S, 1121/Sch/28/S (6 szt.), 1125/Sch/28/S, 1128/Sch/28/S, 1141/Sch/28/S, 1188/Sch/28/S, 1191/Sch/28/S, 1198/Sch/28/S, 1200/Sch/28/S, 1202/Sch/28/S, 1205/Sch/28/S, 1207/Sch/28/S, 1213/Sch/28/S, 1236/Sch/28/S, 1265/Sch/28/S, 1269/Sch/28/S, 1270/Sch/28/S, 1278/Sch/28/S, 1280/Sch/28/S, 1282/Sch/28/S, 1283/Sch/28/S, 1288/Sch/28/S, 1290/Sch/28/S, 1297/Sch/28/S, 1306/Sch/28/S, 1317/Sch/28/S, 1320/Sch/28/S, 1322/Sch/28/S, 1325/Sch/28/S, 1327/Sch/28/S, 1328/Sch/28/S, 1329/Sch/28/S, 1332/Sch/28/S, 1333/Sch/28/S, 1334/Sch/28/S, 1336/Sch/28/S, 1342/Sch/28/S, 1345/Sch/28/S, 1347/Sch/28/S, 1352/Sch/28/S, 1353/Sch/28/S, 1355/Sch/28/S, 1365/Sch/28/S, 1366/Sch/28/S, 1367/Sch/28/S, 1371/Sch/28/S, 1379/Sch/28/S, 1380/Sch/28/S, 1381/Sch/28/S, 1386/Sch/28/S, 1391/Sch/28/S, 1394/Sch/28/S, 1399/Sch/28/S, 1401/Sch/28/S, 1402/Sch/28/S, 1412/Sch/28/S, 1417/Sch/28/S, 1420/Sch/28/S, 1426/Sch/28/S, 1427/Sch/28/S, 1432/Sch/28/S, 1433/Sch/28/S, 1434/Sch/28/S, 1441/Sch/28/S, 1442/Sch/28/S, 1448/Sch/28/S, 1451/

Sch/28/S, 1458/Sch/28/S, 1471/Sch/28/S, 1477/Sch/28/S, 1479/Sch/28/S, 1482/Sch/28/S, 1490/Sch/28/S, 1497/Sch/28/S (2 szt.), 1498/Sch/28/S, 1505/Sch/28/S, 1506/Sch/28/S, 1507/Sch/28/S, 1511/Sch/28/S, 1512/Sch/28/S, 1513/Sch/28/S, 1515/Sch/28/S (2 szt.), 1519/Sch/28/S, 1520/Sch/28/S, 1522/Sch/28/S, 1526/Sch/28/S, 1531/Sch/28/S, 1535/Sch/28/S, 1542/Sch/28/S, 1550/Sch/28/S, 1554/Sch/28/S, 1556/Sch/28/S, 1557/Sch/28/S, 1563/Sch/28/S, 1564/Sch/28/S, 1571/Sch/28/S, 1578/Sch/28/S, 1580/Sch/28/S, 1586/Sch/28/S, 1592/Sch/28/S, 1594/Sch/28/S, 1597/Sch/28/S, 1598/Sch/28/S, 1599/Sch/28/S, 1604/Sch/28/S, 1611/Sch/28/S, 1612/Sch/28/S, 1618/Sch/28/S, 1621/Sch/28/S, 1624/Sch/28/S, 1634/Sch/28/S, 1639/Sch/28/S, 1640/Sch/28/S, 1643/Sch/28/S, 1653/Sch/28/S, 1656/Sch/28/S, 1670/Sch/28/S, 1683/Sch/28/S, 1686/Sch/28/S, 1689/Sch/28/S, 1691/Sch/28/S, 1696/Sch/28/S, 1697/Sch/28/S, 1698/Sch/28/S, 1705/Sch/28/S, 1706/Sch/28/S, 1708/Sch/28/S, 1711/Sch/28/S, 1714/Sch/28/S, 1716/Sch/28/S, 1718/Sch/28/S, 1725/Sch/28/S, 1730/Sch/28/S, 1731/Sch/28/S, 1741/Sch/28/S, 1749/Sch/28/S, 1752/Sch/28/S, 1755/Sch/28/S, 1756/Sch/28/S, 1758/Sch/28/S, 1759/Sch/28/S, 1760/Sch/28/S, 1761/Sch/28/S, 1764/Sch/28/S, 1772/Sch/28/S, 1778/Sch/28/S, 1779/Sch/28/S, 1784/Sch/28/S, 1794/Sch/28/S, 1795/Sch/28/S, 1798/Sch/28/S, 1801/Sch/28/S, 1811/Sch/28/S, 1834/Sch/28/S, 1835/Sch/28/S, 1838/Sch/28/S, 1849/Sch/28/S, 1855/Sch/28/S, 1857/Sch/28/S, 1863/Sch/28/S, 1901/Sch/28/S, 1903/Sch/28/S, 1904/Sch/28/S, 1905/Sch/28/S, 1914/Sch/28/S;

- przedmioty żelazne z miedzianymi elementami: 865/Sch/28/S, 1358/Sch/28/S, 1848/Sch/28/S;
- okucia: 1790/Sch/28/S, 1846/Sch/28/S;
- ostrogi: 1635/Sch/28/S, 1709/Sch/28/S, 1719/Sch/28/S, 994/Sch/28/S, 976/Sch/28/S;
- rękojeść: 1667/Sch/28/S;
- rękojeść kościana pochodząca od sztućca: 805/Sch/28/S;
- skórzany pas z nitem, fragm.: 1648/Sch/28/S (ryc. 6–7);
- skuwka: 1473/Sch/28/S;
- sprzączki: 683/Sch/28/S, 1309/Sch/28/S, 1362/Sch/28/S, 1465/Sch/28/S, 1669/Sch/28/S, 1911/Sch/28/S;
- strzemiączko: 1678/Sch/28/S;
- strzemiono: 1781/Sch/28/S;
- strzemiono, fragm.: 1799/Sch/28/S;
- sznurek, fragm.: 762/Sch/28/S;
- szpilki: 105/Sch/28/S, 189/Sch/28/S, 208/Sch/28/S, 356/Sch/28/S, 960/Sch/28/S, 1688/Sch/28/S;
- świecznik: 1059/Sch/28/S;
- trzpienie gwoździ: 1189/Sch/28/S, 1267/Sch/28/S, 1589/Sch/28/S, 1659/Sch/28/S, 1861/Sch/28/S, 1867/Sch/28/S;

Ryc. 6. Stargard, Stare Miasto, kwartał XXVIII. Fragment paska z aplikacją – stan przed konserwacją. Fot. K. Sturm

Ryc. 7. Stargard, Stare Miasto, kwartał XXVIII. Fragment paska z aplikacją – stan po konserwacji. Fot. P. Walaszczyk

- zapięcie metalowe, fragm.: 1398/Sch/28/S;
- zawias: 864/Sch/28/S, 1478/Sch/28/S;
- zgrzebło: 1910/Sch/28/S;
- żelazny hak: 469/Sch/28/S;
- żelazne kółeczko: 1484/Sch/28/S;
- żelazne okucie: 429/Sch/28/S;
- żelazne hakowate: 1095/Sch/28/S, 1279/Sch/28/S, 1364/Sch/28/S, 1373/Sch/28/S, 1687/Sch/28/S;
- żelazne druty/pręty: 986/Sch/28/S (2 szt.), 997/Sch/28/S, 1124/Sch/28/S, 1194/Sch/28/S;
- żelazne okucia (?): 985/Sch/28/S, 1232/Sch/28/S, 1360/Sch/28/S;
- pasek materiału: 471/Sch/28/S.

2. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych w miejscowości Żelewo, gm. Stare Czarnowo:

- blaszka: 2/IV/Ż/M;
- gwoździe: 1/II/Ż/S, 1/IV/Ż/S, 1/V/Ż/M, 4/IV/Ż/S, 5/IV/Ż/S, 7/IV/Ż/S, 8/IV/Ż/S, 10/IV/Ż/S, 13/IV/Ż/S, 14/IV/Ż/S, 15/IV/Ż/S, 16/IV/Ż/S, 19/IV/Ż/S, 20/IV/Ż/S, 21/IV/Ż/S, 22/IV/Ż/S, 23/IV/Ż/S, 24/IV/Ż/M, 25/IV/Ż/S, 26/IV/Ż/S, 27/IV/Ż/S;
- główka gwoździa: 12/IV/Ż/S;
- guzik: 2/XI/Ż/S;
- haczyk: 6/IV/Ż/S;
- moneta: 9/IV/Ż/S;
- przedmioty żelazne: 1/III/Ż/S, 1/XI/Ż/S, 2/V/Ż/S, 3/IV/Ż/S, 3/XI/Ż/S, 17/IV/Ż/S, 18/IV/Ż/S;
- sprzączka: 11/IV/Ż/S;

- zapinka: 3/V/Ż/S.
3. Zabytki pozyskane z badań archeologiczno-architektonicznych krypt w kolegiacie pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Świata w Stargardzie:
- antaby okrągłe z fragmentami blachy: 10/4/KM/19/S, 13/4/KM/19/S;
 - antaba owalna: 14/4/KM/19/S;
 - aplikacje cynowe: 6/4/KM/19/S, 9/4/KM/19/S;
 - blacha żelazna od antaby, fragm.: 18/4/KM/19/S;
 - blaszka: 11/2/KM/19/S;
 - cybuch fajki: 843/KM/16/S;
 - grzebień: 1/2/KM/19/S;
 - gwoździe: 21/2/KM/19/S (5 szt.), 23/2/KM/19/S (4 szt.), 25/2/KM/19/S, 26/2/KM/19/S, 27/2/KM/19/S, 30/2/KM/19/S, 31/2/KM/19/S, 32/2/KM/19/S, 33/2/KM/19/S, 34/2/KM/19/S, 35/2/KM/19/S, 36/2/KM/29/S, 37/2/KM/19/S, 38/2/KM/19/S, 39/2/KM/19/S, 40/2/KM/19/S, 41/2/KM/19/S, 42/2/KM/19/S, 48/2/KM/19/S, 49/2/KM/19/S, 50/2/KM/19/S, 51/2/KM/19/S, 52/2/KM/19/S, 53/2/KM/19/S, 54/2/KM/19/S, 55/2/KM/19/S, 56/2/KM/19/S, 57/2/KM/19/S, 58/2/KM/29/S, 59/2/KM/19/S, 60/2/KM/29/S, 62/2/KM/19/S, 63/2/KM/19/S, 64/2/KM/19/S, 65/2/KM/19/S, 66/2/KM/19/S, 67/2/KM/19/S, 68/2/KM/19/S, 69/2/KM/19/S, 70/2/KM/19/S, 71/2/KM/19/S, 72/2/KM/19/S, 73/2/KM/19/S, 74/2/KM/19/S, 75/2/KM/19/S;
 - koralik drewniany: 6/2/KM/19/S;
 - kościane szydło: 18/2/KM/19/S;
 - kulka ołowiana: 5/2/KM/19/S;
 - monety: 2/4/KM/19/S, 7/2/KM/19/S, 7/4/KM/19/S, 16/2/KM/19/S, 46/2/KM/19/S, 61/2/KM/19/S, 76/2/KM/19/S;
 - nieokreślony brązowo-żelazny: 8/2/KM/19/S;
 - nóż: 22/2/KM/19/S, 24/4/KM/19/S;
 - obrączka: 12/1/KM/19/S;
 - ołowiana ramka witraża: 2/2/KM/19/S;
 - plomba: 14/2/KM/19/S;
 - płyta nagrobna, fragm.: 17/2/KM/19/S;
 - sprzączka: 4/2/KM/19/S;
 - szpilki: 4/4/KM/19/S (2 szt.), 10/2/KM/19/S, 17/4/19/S;
 - szlufka: 15/2/KM/19/S.
4. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych przy ul. Kasztelańskiej w Stargardzie (kwartał XXVI):
- aplikacja ażurowa: 100/PS/26/S;
 - blaszki ze stopu miedzi: 140/PS/26/S, 141/PS/26/S, 160/PS/26/S, 168/PS/26/S;
 - brzeszczot: 150/PS/26/S;
 - gwoździe: 29/PS/26/S, 30/PS/26/S, 40/PS/26/S, 41/PS/26/S, 61/PS/26/S, 66/PS/26/S (2 szt.), 77/PS/26/S;

- igły: 69/PS/26/S, 93/PS/26/S, 99/PS/26/S;
- kluczyk żelazno-miedziany: 42/PS/26/S;
- kabłączki skroniowe: 94/PS/26/S, 173/PS/26/S;
- monety: 1/PS/26/S (2 szt.), 78/PS/26/S;
- noże: 22/PS/26/S, 70/PS/26/S, 76/PS/26/S, 105/PS/26/S, 123/PS/26/S, 129/PS/26/S, 130/PS/26/S, 138/PS/26/S, 155/PS/26/S, 157/PS/26/S, 158/PS/26/S;
- nożyce kabłąkowe: 97/PS/26/S (ryc. 8–9);

Ryc. 8. Stargard, Stare Miasto, kwartał XXVI. Nożyce – stan przed konserwacją. Fot. K. Sturm

Ryc. 9. Stargard, Stare Miasto, kwartał XXVI. Nożyce – stan po konserwacji. Fot. M. Szeremeta

- odważniki z brązową koszulką: 147/PS/26/S (2 szt.);
- okucie: 58/PS/26/S, 80/PS/26/S, 170/PS/26/S;
- ostrogi: 8/I/PS/26/S, 88/PS/26/S, 118/PS/26/S;
- ozdoby srebrne: 169/PS/26/S, 172/PS/26/S;
- pas: 144/PS/26/S;
- pęseta: 163/PS/26/S;
- pierścionki: 131/PS/26/S, 151/PS/26/S;
- podkowy: 11/I/PS/26/S, 69/PS/26/S, 111/PS/26/S, 112/PS/26/S, 114/PS/26/S;
- pręt: 90/PS/26/S;

- przedmioty żelazne: 9/PS/26/S, 21/PS/26/S, 25/PS/26/S, 37/PS/26/S, 47/PS/26/S, 52/PS/26/S, 60/PS/26/S, 62/PS/26/S, 64/PS/26/S, 67/PS/26/S, 68/PS/26/S, 70/PS/26/S, 79/PS/26/S, 82/PS/26/S, 83/PS/26/S, 84/PS/26/S, 89/PS/26/S, 91/PS/26/S, 92/PS/26/S, 93/PS/26/S, 95/PS/26/S, 102/PS/26/S, 121/PS/26/S, 128/PS/26/S, 132/PS/26/S, 145/PS/26/S, 148/PS/26/S, 149/PS/26/S, 153/PS/26/S, 154/PS/26/S, 156/PS/26/S, 157/PS/26/S;
 - przedmiot żelazno-miedziany: 74/PS/26/S;
 - przedmioty o haczykowatych kształtach: 65/PS/26/S, 73/PS/26/S, 98/PS/26/S, 116/PS/26/S;
 - przekładka noża: 20/PS/26/S;
 - sierp: 81/PS/26/S;
 - sprzączki: 23/PS/26/S, 57/PS/26/S, 59/PS/26/S, 63/PS/26/S, 72/PS/26/S, 109/PS/26/S, 133/PS/26/S, 139/PS/26/S;
 - uprząż, fragm.: 162/PS/26/S;
 - waga szalkowa: 161/PS/26/S;
 - wzmocnienie pochewki noża: 101/PS/26/S;
 - zapięcie pasa: 143/PS/26/S;
 - monety: 6/I/PS/26/S, 16/II/PS/26/S, 18/II/PS/26/S, 22/II/PS/26/S, 92/II/PS/26/S.
5. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych na kwartale IX w Stargardzie:
- aplikacja: 181/H/Kw/S;
 - druty miedziane: 43/H/Kw/S, 138/H/Kw/S, 27/J/Kw/S;
 - przedmioty brązowe: 12/GM/Kw/S, 14/GM/Kw/S, 28/GM/Kw/S, 33/GM/Kw/S, 156/GM/Kw/S, 269/GM/Kw/S, 270/GM/Kw/S, 280/GM/Kw/S, 283/GM/Kw/S, 296/GM/Kw/S, 301/GM/Kw/S, 302/GM/Kw/S, 310/GM/Kw/S, 318/GM/Kw/S, 320/GM/Kw/S, 63/H/Kw/S, 112/H/Kw/S, 118/H/Kw/S, 177/H/Kw/S, 192/H/Kw/S, 196/H/Kw/S, 7/J/Kw/S, 9/J/Kw/S, 12/J/Kw/S, 26/J/Kw/S, 28/J/Kw/S, 31/J/Kw/S, 38/J/Kw/S, 49/J/Kw/S, 57/J/Kw/S, 63/J/Kw/S, 64/J/Kw/S, 66/J/Kw/S, 85/J/Kw/S, 87/J/Kw/S, 91/J/Kw/S, 93/J/Kw/S, 94/J/Kw/S, 101/J/Kw/S, 109/J/Kw/S, 113/J/Kw/S, 133/R/Kw/S, 143/J/Kw/S, 161/J/Kw/S, 163/R/Kw/S, 173/J/Kw/S, 164/J/Kw/S, 50/R/Kw/S, 95/R/Kw/S, 103/R/Kw/S, 143/R/Kw/S, 155/R/Kw/S, 165/R/Kw/S, 172/R/Kw/S, 179/R/Kw/S, 183/R/Kw/S, 199/R/Kw/S, 200/R/Kw/S, 290/R/Kw/S, 298/R/Kw/S, 345/R/Kw/S, 346/R/Kw/S, 366/R/Kw/S, 370/R/Kw/S, 397/R/Kw/S, 452/R/Kw/S, 455/R/Kw/S;
 - przedmioty żelazne: 58/H/Kw/S, 65/H/Kw/S, 68/H/Kw/S, 69/H/Kw/S, 71/H/Kw/S, 102/H/Kw/S, 103/H/Kw/S, 104/H/Kw/S, 105/H/Kw/S, 117/H/Kw/S, 122/H/Kw/S, 132/H/Kw/S, 136/H/Kw/S, 139/H/Kw/S, 143/H/Kw/S, 145/H/Kw/S, 153/H/Kw/S, 159/H/Kw/S, 162/H/Kw/S, 164/H/Kw/S, 166/H/Kw/S, 176/H/Kw/S, 189/H/Kw/S, 191/H/Kw/S, 195/H/Kw/S, 152/H/Kw/S, 3/J/Kw/S, 17/J/Kw/S, 19/J/Kw/S, 34/J/Kw/S, 35/J/Kw/S, 39/J/Kw/S, 40/J/Kw/S, 41/J/Kw/S, 42/J/Kw/S, 43/J/Kw/S,

- 45/J/Kw/S, 46/J/Kw/S, 54/J/Kw/S, 54/J/Kw/S-1, 54/J/Kw/S-2, 56/J/Kw/S, 58/J/Kw/S, 60/J/Kw/S, 61/J/Kw/S, 65/J/Kw/S, 67/J/Kw/S, 69/J/Kw/S, 71/J/Kw/S, 72/J/Kw/S, 74/J/Kw/S, 77/J/Kw/S-2, 79/J/Kw/S, 80/J/Kw/S, 81/J/Kw/S, 82/J/Kw/S, 83/J/Kw/S, 84/J/Kw/S, 86/J/Kw/S, 90/J/Kw/S, 106/J/Kw/S, 108/J/Kw/S, 131/J/Kw/S, 132/J/Kw/S, 147/J/Kw/S, 151/J/Kw/S, 163/J/Kw/S, 167/J/Kw/S, 168/J/Kw/S, 177/J/Kw/S, 147/R/Kw/S, 246/R/Kw/S, 259/R/Kw/S, 332/R/Kw/S;
- przedmioty ołowiane: 17/H/Kw/S, 179/H/Kw/S, 180/H/Kw/S, 193/H/Kw/S, 23/J/Kw/S;
 - guzik: 2/H/Kw/S, 172/H/Kw/S;
 - brązowa podkładka pod sztucze: 259/R/Kw/S;
 - blaszki: 148/J/Kw/S, 119/GM/Kw/S, 56/H/Kw/S, 118/GM/Kw/S;
 - klucz: 66/H/Kw/S;
 - monety: 285/GM/Kw/S, 2/J/Kw/S, 29/J/Kw/S, 20/J/Kw/S, 190/H/Kw/S, 21/J/Kw/S, 3/H/Kw/S, 4/H/Kw/S, 5/H/Kw/S, 18/J/Kw/S, 108/J/Kw/S, 297/GM/Kw/S, 27/GM/Kw/S, 2/GM/Kw/S, 188/H/Kw/S, 277/GM/Kw/S, 111/GM/Kw/S, 298/GM/Kw/S, 4/GM/Kw/S, 24/J/Kw/S, 137/J/Kw/S, 142/R/Kw/S;
 - szpilki: 16/GM/Kw/S, 25/GM/Kw/S, 287/GM/Kw/S, 294/GM/Kw/S, 111/H/Kw/S, 2/R/Kw/S;
 - świecznik: 151/H/Kw/S;
 - noże, fragm.: 148/H/Kw/S, 160/H/Kw/S, 147/H/Kw/S, 125/H/Kw/S, 115/H/Kw/S, 5/J/Kw/S, 44/J/Kw/S;
 - podkowy, fragm.: 62/H/Kw/S, 16/R/Kw/S, 29/R/Kw/S, 86/R/Kw/S, 373/R/Kw/S;
 - grapen, fragm.: 55/H/Kw/S;
 - gwoździe: 18/GM/Kw/S, 22/GM/Kw/S, 30/GM/Kw/S, 35/GM/Kw/S, 40/GM/Kw/S, 45/GM/Kw/S, 52/H/Kw/S, 57/H/Kw/S, 48/H/Kw/S, 64/H/Kw/S, 70/H/Kw/S, 116/H/Kw/S, 121/H/Kw/S, 126/H/Kw/S, 128/H/Kw/S, 127/H/Kw/S, 130/H/Kw/S, 131/H/Kw/S, 133/H/Kw/S, 135/H/Kw/S, 137/H/Kw/S, 141/H/Kw/S, 149/H/Kw/S, 154/H/Kw/S, 155/H/Kw/S, 158/H/Kw/S, 169/H/Kw/S, 178/H/Kw/S, 68/J/Kw/S, 76/J/Kw/S, 77/J/Kw/S-1, 88/J/Kw/S, 92/J/Kw/S, 133/J/Kw/S, 142/J/Kw/S, 175/J/Kw/S, 180/J/Kw/S, 183/J/Kw/S, 184/J/Kw/S;
 - kłódka żelazno-miedziana: 197/H/Kw/S.
6. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych w Nowogardzie
- grot: brak sygnatury.
7. Przedmioty pochodzące z Działu Archeologii MAH wpisane do księgi inwentarzowej:
- antaba: MS/A/269;
 - dłuto: MS/270/62;
 - grot żelazny: MS/A/82;
 - kółka z drutu żelaznego: MS/A/91;

- odważnik: MS/A/393/2;
 - okucie żelazne: MS/A/11;
 - ozdoby brązowe: MS/A/392/3, MS/A/394/4;
 - pierścień żelazny: MS/A/31;
 - pierścionek: MS/A/395;
 - przedmioty brązowe: MS/A/394/2, MS/A/394/3, MS/A/396/1, MS/A/396/2;
 - przedmioty żelazne: MS/A/90, MS/A/114, MS/A/204, MS/A/228, MS/A/272/11, MS/A/276/18;
 - rączka od krzesiwa: MS/A/391;
 - szpila skrzydełkowata, fragm.: MS/A/394/1;
 - zapięcia pasa: MS/A/393/1, MS/A/392/2, MS/A/392/1;
 - zawias: MS/A/272/8.
8. Zabytki pozyskane z archeologicznych badań sondażowych w piwnicy kamienicy przy Rynku Staromiejskim 3 (2008):
- kran miedziany, fragm.: 2/R/MS/S;
 - okucie miedziane: 3/R/MS/S;
 - blaszka miedziana: 7/R/MS/S.
9. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych na stanowisku zaewidencjonowanym jako Skrzany, stan. 4 (AZP: 37–11/118):
- gwoździe: 1/SK/I/S, 2/SK/I/S, 4/SK/I/S, 5/SK/I/S, 6/SK/I/S, 9/SK/I/S, 12/SK/I/S, 13/SK/I/S, 2/SK/II/S, 3/SK/II/S, 5/SK/II/S, 6/SK/II/S, 7/SK/II/S, 8/SK/II/S, 10/SK/II/S, 13/SK/II/S, 11/SK/II/S, 12/SK/II/S, 3/SK/III/S, 4/SK/III/S, 5/SK/III/S, 6/SK/III/S, 7/SK/III/S, 9/SK/III/S, 12/SK/III/S, 13/SK/III/S, 14/SK/III/S, 15/SK/III/S;
 - przedmioty żelazne: 10/SK/I/S, 11/SK/I/S, 18/SK/I/S, 19/SK/I/S, 1/SK/II/S, 2/SK/III/S, 4/SK/II/S;
 - bełty: 3/SK/I/S, 8/SK/III/S, 11/SK/III/S;
 - blaszka: 7/SK/I/S;
 - przekładki do rękojeści noża: 8/SK/I/S.
10. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych na terenie dawnej kaplicy św. Jakuba w Stargardzie:
- świeczniki: 448/I/JK/S, 808/I/JK/S;
 - moneta: 298/I/JK/S.
11. Zabytki pozyskane z badań archeologicznych na kwartale XXIV w Stargardzie:
- moneta: 41/24/GW/S;
 - przedmiot brązowy: 154/24/GW/S;
 - sygnet: 109/24/GW/S;
 - zapinka: 118/24/GW/S;
 - zawieszki: 72/24/GW/S, 74/24/GW/S.
12. Rekonserwacja pozostałych zabytków archeologicznych:
- czerpak drewnianej łyżki: 393/R/S;
 - drewniane miski: 395/R/S, 90/H/Kw/S, 1253/Sch/28/S;
 - oskard: 61/KwIV/G/S;

- wędzidło: 38/KwIV/G/S;
 - ostrza noży: 18/G/KwV/S, 141/KwIV/G/S;
 - podkowy i ich fragmenty: 35/KwIV/G/S, 90/KwIV/G/S, 113/KwIV/G/S, 122/KwIV/G/S, 20/KwV/G/S, 40/KwV/G/S, 121/KwV/G/S, 29/GM/KW/S, 115/R/S, 116/R/S, 132/R/S, 133/R/S, 135/R/S, 332/R/S, 356/R/S, 357/R/S, 428/R/S, 429/R/S;
 - gwoździe: 280/III/A/S, 453/III/A/S, 13/KwIV/G/S, 74/KwIV/G/S, 92/KwIV/G/S, 93/KwIV/G/S, 94/KwIV/S, 109/KwIV/G/S, 132/KwIV/G/S;
 - przedmioty żelazne: 855/IIb/A/S, 547/III/A/S, 587/III/A/S, 167/H/Kw/S;
 - ostroga, fragm.: 357/III/A/S;
 - klucz: 316/R/Kw/S;
 - sierp: 328/R/S;
 - okucie łopaty: 33/VII/A/S;
 - nóż z jelcem: 423/R/S.
13. Zabytki etnograficzne:
- magiel: MS/E/120.

Marcin Majewski, Karolina Stań, Kamila Sturm, Patrycja Walaszczyk

Dział Historii i Badań nad Społecznością Lokalną

W latach 2019–2020 w Dziale Historii i Badań nad Społecznością Lokalną (dalej: DHiBnSL) pracowali: Marta Bierca, dr Michał Franiak, dr Monika Ogiewa-Sejnota i Piotr Tarnawski. Opiekę nad Działem sprawowała Zastępczyni Dyrektora ds. Naukowych, Jolanta Aniszewska.

Zbiory

W 2019 r. zbiory muzealne wzbogaciły się o 94 eksponaty. Wśród nich dary stanowiły 48 sztuk, przekazy 31 sztuk, a zakupy 15 sztuk.

Spośród zakupionych eksponatów w inwentarzu sztuki warto wyróżnić mapę Królewskiego Pruskiego Księstwa Pomorza Przedniego i Tylnego z 1789 r. (miedzioryt), autorstwa Davida Gillego, architekta epoki klasycyzmu związanego ze Stargardem w latach 1772–1782. Rytownikiem (sztycharzem) mapy był Daniel Friedrich Sotzmann (1754–1840), jeden z najważniejszych niemieckich geodetów i kartografów swoich czasów, uważany za głównego inicjatora kartografii komercyjnej w Berlinie, tajny sekretarz i geograf Królewskiej Pruskiej Akademii Nauk w Berlinie.

Do zbiorów sztuki udało się także zakupić szapoklak (z francuskiego: *le chapeau claque*), inaczej cylinder o konstrukcji, która pozwala go złożyć na płasko, zwany we Francji „kapeluszem mechanicznym”. Nakrycie to było powszechnie używane przez mężczyzn do przełomu XIX i XX w., jako element stroju balowego. Zakupiony egzemplarz wyprodukowany został w zakładzie kuśnierskim Maxa Meinecke, który mieścił się przy Pyritzter Strasse 19 (obecnie ul. Mieszka I) w Stargardzie i funkcjonował pod tym

adresem od 1903 r. do co najmniej 1941 r. Nabyty egzemplarz wyprodukowany został prawdopodobnie w latach 20. XX w. (ryc. 10).

Ryc. 10. Szapoklak z zakładu kuśnierskiego Maxa Meinecke, istniejącego niegdyś przy Pyritzer Strasse 19 w Stargardzie (obecnie ul. Mieszka I), lata 20. XX w. Fot. J. Rusnok

Po raz pierwszy do zbiorów historycznych muzeum trafił kamień graniczny pochodzący z granicy polsko-niemieckiej. Prezentowany był na wystawie czasowej przygotowanej w 2018 r. przez P. Tarnawskiego *Na granicach niepodległej Polski. Formacje graniczne II RP*. Tego typu granitowe kamienie zostały posadowione na wspomnianej granicy w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

W omawianym roku Archiwum Pamięci Świadców i Świadectw Historii wzbogaciło się o 31 jednostek, w tym do relacji i wspomnień przybyło 27 jednostek, a do archiwaliów 4. Pozyskane materiały, czyli rozmowy ze świadkami historii oraz kopie dokumentów i fotografii, dotyczą powojennego okresu historii miasta. W szczególności dotyczą czasów pionierskich w powojennym mieście, historii stargardzkiego sportu oraz działalności NSZZ „Solidarność”. Największą grupę spośród nich stanowią materiały zawierające wywiady historyczne dotyczące pierwszych lat w Stargardzie po zakończeniu II wojny światowej, nagrane w latach 60. i 70. XX w. Wywiady ze świadkami historii włączone do zasobu Archiwum Pamięci zostały przeprowadzone przez J. Aniszewską i P. Tarnawskiego.

W 2020 r. zbiory muzealne wzbogaciły się o 45 eksponatów. Wśród nich dary stanowiły 4 sztuki, przekazy 28 sztuk, a zakupy 13 sztuk.

Największą grupę spośród przekazów stanowiły numizmaty z emisji Narodowego Banku Polskiego w 2019 i 2020 r. Spośród darów warto wyróżnić magiel ręczny ze stargardzkiej wytwórni Fritza Rüngera, znajdującej się przy Johannisstrasse 14 (obecnie ul. Bolesława Chrobrego), datowany na lata 30. XX w. (ryc. 11).

W gronie zakupów znalazły się łyżki stołowe austriackiej wytwórni Berndorfer Metallwarenfabrik założonej w 1843 r. przez Alfreda Kruppa i Alexandra Schoellera. Za-

Ryc. 11. Magiel ze stargardzkiej firmy Fritza Rüngera, zlokalizowanej przy Johannisstrasse 14 (ul. Bolesława Chrobrego) w Stargardzie, lata 30. XX w. Fot. Pracownia konserwacji MAH w Stargardzie

Ryc. 12. Obraz autorstwa Wilhelma Hoffmanna (1897–1986) przedstawiający romantyczny zaulek przy Bramie Wałowej w Stargardzie. Fot. J. Rusnok

kupione sztuce pochodzą ze stargardzkiego hotelu funkcjonującego pod nazwą *Prinz von Preussen* przynajmniej od 1873 r., a zlokalizowanego niegdyś przy Poststrasse 4–5 (obecnie ul. Grodzka). W 2020 r. udało się także nabyć obraz autorstwa Wilhelma Hofmanna (1897–1986) przedstawiający zaułek z Bramą Wałową. Ten niemiecki artysta, który uwiecznił romantyczny fragment stargardzkiego Starego Miasta, w większości znanych prac poruszał wątek marynistyczny (ryc. 12). Dzięki pozostałym, nielicznym w tym roku zakupom, udało się także uzupełnić materiały ilustracyjne dotyczące m.in. ulic Stargardu oraz historii kolei.

W 2020 r. Archiwum Pamięci Świadków i Świadectw Historii poszerzyło się o 3 jednostki. Wśród pozyskanych materiałów znalazły się kopie zdjęć z lat 50. XX w. przedstawiających personel medyczny oraz zabudowania szpitala w Stargardzie.

W omawianych latach w dalszym ciągu prowadzona była digitalizacja zbiorów muzealnych oraz opracowywanie muzealiów i uzupełnianie elektronicznej bazy danych MUZEO.

Publikacje

W wydanym 12. tomie „Stargardii” J. Aniszewska była redaktorem, a także autorką podsumowania działalności MAH w Stargardzie w artykule „Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie w roku 2017”. Autorem sprawozdania z działalności DHiB-nSL w 2017 r. była M. Bierca, zaś M. Ogiewa-Sejnota była autorką tekstu o kolekcji szklanych negatywów rodziny Kirstenów w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie. Natomiast w tomie XIII „Stargardii” ukazały się następujące teksty pracowników Działu: J. Aniszewska, *Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie w roku 2018* (w części: *Z życia muzeum*); M. Ogiewa-Sejnota, *Wir Friderich von Gottes Gnaden, König in Preussen... czyli kilka słów o dokumencie wystawionym dla sołtysa z Suchanówka* (w części: *Nabytki*); M. Franiak, *Pobożność księżnej Anastazji (przed 1164 – po 1240) w świetle źródeł dokumentowych* (w części: *Artykuły, rozprawy, komunikaty*); P. Tarnawski, *Sprawozdanie z działalności Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną* (w części: *Sprawozdania*).

Uczestnicy XIII Międzynarodowego Biegu o Błękitną Wstęgę, organizowanego w trakcie Dni Stargardu 2019, otrzymali towarzyszącą mu ulotkę z tekstem P. Tarnawskiego poświęconą historii stargardzkiego krzyża pokutnego.

M. Franiak opracował pięć ciekawostek historycznych do publikacji internetowych Stowarzyszenia Szczeciński Obszar Metropolitalny (SSOM). Wybrane przez autora zagadnienia dotyczyły: kroniki Augustyna zwanego Angelusem, kościoła NMP w Stargardzie, Stargardu jako stolicy brandenbursko-pruskiego Pomorza, krzyża pokutnego oraz Davida Herlitz.

W związku z powstaniem nowej odsłony strony internetowej Urzędu Miejskiego w Stargardzie M. Franiak przygotował tekst dotyczący historii Stargardu oraz zabytków, kalendarium z najistotniejszymi wydarzeniami z życia miasta oraz przybliżył sylwetki znanych stargardzian.

W 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej Oddział IPN w Szczecinie wydał broszurę *Nekropola dwóch wojen światowych. Międzynarodowy Cmentarz Wojenny w Stargardzie (dawny Russenfriedhof)* z tekstem autorstwa J. Aniszewskiej.

W 4. zeszytcie „Przeglądu Zachodniopomorskiego” z 2019 r., wydanym w 2020 r. ukazał się artykuł M. Ogiewy-Sejnoty *Obraz wojny trzydziestoletniej w Księstwie Szczecińskim w kronice Petera Rudolphiiego w latach 1627–1637*. Natomiast w pracy zbiorowej *Śmierć, pogrzeb i upamiętnienie władców w dawnej Polsce* pod red. H. Rajfury, P. Szwego, B. Świadek, M. Walczaka i P. Węcowskiego opublikowany został tekst tej samej autorki. *Propagandowy wymiar pogrzebu Bogusława XIV*.

W 2020 r. dwoje pracowników DHiBnSL było recenzentami artykułów w czasopiśmie naukowych. M. Ogiewa-Sejnota recenzowała teksty publikowane w „Przeglądzie Archiwalno-Historycznym”, natomiast M. Franiak był recenzentem dwóch artykułów z „Przeglądu Zachodniopomorskiego”. W tym samym roku J. Aniszewska opracowała i przygotowała tekst do druku w materiałach pokonferencyjnych *Poniemieckie i poradzieckie. Ziemia Stargardzka w perspektywie muzealnej* (szerzej o konferencji *Trudne dziedzictwo* w rozdziale *Referaty, debaty, konferencje* niniejszego sprawozdania).

Referaty, debaty, konferencje

W pierwszej połowie 2019 r. J. Aniszewska opracowała prezentację i przygotowała wykład dla dzieci z Przedszkola Miejskiego nr 2 „Mali Artyści” w Stargardzie w ramach „Akademii Przedszkolaka” na temat pojęcia czasu i historii Stargardu.

W ramach obchodów odzyskania przez Polskę niepodległości 26 lutego 2019 r. P. Tarnawski przedstawił słuchaczom Uniwersytetu Trzeciego Wieku wykład *O niepodległości słów kilka...*

13 kwietnia 2019 r. w ramach miejskich obchodów Dnia Pamięci Zbrodni Katyńskiej J. Aniszewska zaprezentowała w kościele Ducha Świętego w Stargardzie odczyt historyczny zatytułowany *Zapiski z katyńskich mogił*.

W 2019 r. stargardzkie obchody 30. rocznicy wyborów czerwcowych z 1989 r. rozpoczęły się debatą zatytułowaną *Świadkowie czasu. 30 lat wolności* z udziałem świadków historii, która miała miejsce w Stargardzkim Centrum Kultury (ryc. 29). Opracowaniem koncepcji i moderowaniem debaty oraz przygotowaniem prezentacji towarzyszącej wydarzeniu zajęła się J. Aniszewska, która również była autorką wystawy plenerowej w parku Bolesława Chrobrego *Świadkowie czasu. 30 lat wolności*, towarzyszącej temu wydarzeniu.

J. Aniszewska (wiceprezes Oddziału Zachodniopomorskiego Stowarzyszenia Muzealników Polskich) wzięła udział w ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej z okazji 20-lecia Oddziału Zachodniopomorskiego Stowarzyszenia Muzealników Polskich w dniach 18–19 czerwca 2019 r. w Muzeum Narodowym w Szczecinie. Tematem konferencji były *Lokalność–Regionalność–Narodowość*, a tytuł wystąpienia J. Aniszewskiej to *Upadek wieży Babel. Stargard: historia deponowana, odczytywana i opowiadana*.

1 sierpnia 2019 r. podczas obchodów upamiętniających 75. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego J. Aniszewska wygłosiła w kolegiacie NMP w Stargardzie referat *Notatka z Powstania* oraz odczytała fragmenty pamiętników dwóch oficerów: mjr. Wacława Chojny ps. „Horodyński” i por. Stanisława Wierzyńskiego ps. „Klara”.

Obchody Światowego Dnia Sybiraka w Stargardzie odbyły się 17 września 2019 r. Z tej okazji w kościele pw. Ducha Świętego odprawiona została uroczysta msza święta, a pracownik DHiBnSL P. Tarnawski odczytał tekst historyczny przygotowany na to wydarzenie. We wrześniu organizowane były XXVII Europejskie Dni Dziedzictwa, które w województwie zachodniopomorskim odbyły się pod hasłem *W drodze*. Podczas ich trwania P. Tarnawski przygotował prelekcję *Tu stacja Stargard. Witamy podróżnych...*, która odbyła się 21 września na Dworcu PKP w Stargardzie, a dokładniej w pomieszczeniu po dawnym barze dworcowym (ryc. 13).

Ryc. 13. Prelekcja Piotra Tarnawskiego *Tu stacja Stargard. Witamy podróżnych...* w pomieszczeniu po dawnym barze dworcowym na Dworcu PKP w Stargardzie, 21 wrzesień 2019 r. Fot. J. Rusnok

Koło Pomorskich Powiatów i Miast zorganizowało 2 października 2019 r. w Ośrodku Konferencyjno-Edukacyjnym Uniwersytetu Szczecińskiego w Kulicach polsko-niemiecką konferencję *Przeszłość i teraźniejszość Pomorza*. Z ramienia MAH swój referat *Odkryta i odkrywana historia – na podstawie działalności Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie* wygłosiła J. Aniszewska.

10 października 2019 r. podczas inauguracji roku akademickiego 2019/2020 Uniwersytetu Trzeciego Wieku P. Tarnawski wygłosił w Stargardzkim Centrum Kultury referat zatytułowany *Rys historyczny o Stargardzie*.

J. Aniszewska wzięła udział w konferencji zorganizowanej w dniach 21–22 października 2019 r. przez Instytut Nauk o Kulturze Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Stowarzyszenie „Studnia Pamięci” na temat *Cmentarz – dziedzictwo materialne i duchowe*, wygłaszając referat *Dwa cmentarze wojenne i ich miejsce w sporze o pamięć w powojennym Stargardzie*.

17 listopada 2019 r. w Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu odbyła się ogólnopolska konferencja *Miejsca po niemieckich obozach jenieckich w Polsce. Zapomniane czy odkrywane?* Podczas obrad prelegenci przedstawili stan wiedzy o historii niemieckich obozów jenieckich z okresu II wojny światowej, a J. Aniszewska wygłosiła referat *Russenfriedhof – historia rekonstruowana. Cmentarze jenieckie obu wojen w Stargardzie*.

19 listopada 2019 r. odbył się w Domu Kultury Kolejarza w Stargardzie pokaz filmu dokumentalnego *Było sobie Pomorze* w reżyserii Michała Majerskiego. Po filmie odbyła się debata moderowana przez J. Aniszewską z udziałem reżysera i dr. Pawła Migdalskiego z Uniwersytetu Szczecińskiego.

W dniach 11–13 marca 2020 r. w Białymstoku odbyła się II doroczna konferencja muzealna Stowarzyszenia Muzealników Polskich *Trudne dziedzictwo*. W jej trakcie J. Aniszewska wygłosiła autorski referat *Po obcych. Poniemieckie i poradzieckie eksponaty w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*. Organizatorami konferencji było: Stowarzyszenie Muzealników Polskich, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Muzeum Wojska w Białymstoku, Muzeum Podlaskie w Białymstoku, Muzeum w Suwałkach oraz Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu. Jej celem była próba wypracowania standardów dla roli kolekcji muzealnych i muzealników w edukacji i dyskusji publicznej.

W sierpniu i wrześniu 2020 r. pracownicy Działu wygłosili odczyty historyczne w ramach programów miejskich obchodów upamiętniających wydarzenia związane z historią Polski w XX w. Podczas 75. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego przy pomniku „Stargardzianie – Ojczyźnie w setną rocznicę odzyskania niepodległości” swój referat wygłosił M. Franiak. W trakcie uroczystości 81. rocznicy wybuchu II wojny światowej odbywających się na Międzynarodowym Cmentarzu Wojennym przy ul. Władysława Reymonta autorskie przemówienie *Żołnierze Września* wygłosiła J. Aniszewska, natomiast 17 września, w dniu Światowego Dnia Sybiraka odczyt historyczny *Kalendarium pamięci* w kościele pw. Ducha Świętego wygłosił P. Tarnawski.

Projekty

W 2019 r. MAH w Stargardzie zrealizowało kolejny etap inwestycji *Adaptacja pomieszczeń gospodarczych budynku szkolnego na magazyn muzealny zabytków archeologicznych MAH w Stargardzie*. Cz. 6. Projekt dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury. Szósty etap

zadania składał się z dwóch elementów: wykonania prac instalacyjno-budowlanych oraz uzupełniania wyposażenia magazynowego (por. sprawozdanie Dział Dokumentacji Zabytków, dalej: DDZ). W listopadzie tego samego roku autorzy projektu, A. Bierca (DDZ) oraz P. Tarnawski (DHiBnSL) złożyli siódmy wniosek o dofinansowanie przez MKiDN. Po jego pozytywnym rozpatrzeniu w 2020 r. MAH w Stargardzie otrzymało dotację w wysokości 200 000,00 zł. Wkład własny zapewniła Gmina Miasto Stargard. Tym razem wykonano prace budowlane wewnątrz i na zewnątrz budynku oraz zakupiono wyposażenie do pomieszczeń biurowych, opracowywania zabytków oraz wstępnego oczyszczania zabytków.

W kolejnym projekcie realizowanym przez MAH w Stargardzie w 2020 r. *Wykonanie prac inwentaryzacyjnych oraz wstępnego rozpoznania sarkofagów i szczątków pochówków zachowanych w krypcie kościoła filialnego pw. św. Marii Teresy Ledóchowskiej położonego w miejscowości Białowąg, gm. Barwice* udział wzięła M. Ogiewa-Sejnota. W ramach tego zadania przeprowadziła kwerendy archiwalno-historyczne w Archiwum Państwowym w Poznaniu, Oddział w Pile, Archiwum Państwowym w Szczecinie, Landesarchiv w Greifswaldzie oraz Pommersches Landesmuseum w Greifswaldzie. Dokonała także analizy genealogicznej rodu von Glasenapp w celu sporządzenia wykazu osób pochowanych w kościele w Białowąsie. Poza tym wzięła także udział w redakcji inskrypcji sarkofagów i trumien oraz tekstu sprawozdania z projektu.

W I kwartale 2020 r. MAH w Stargardzie złożyło wniosek do Funduszu Norweskiego i Europejskiego Obszaru Gospodarczego *Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym poprzez modernizację Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*. W ramach tego projektu J. Aniszewska oraz pracownicy DHiBnSL brali udział w opracowaniu części merytorycznej tegoż wniosku. Polegało to m.in. na stworzeniu koncepcji działalności naukowej, w tym publikacyjnej i wystawienniczej oraz edukacyjnej, a także przygotowaniu programu konserwacji i opisu wybranych kolekcji ze zbiorów muzealnych. Z kolei M. Bierca i P. Tarnawski złożyli w listopadzie 2020 r. wniosek *W blasku korony... Konserwacja litografii przedstawiających wizerunki władców polskich ze zbiorów MAH w Stargardzie* do programu *Wspieranie działań muzealnych* prowadzonego przez MKiDN. W ramach tego zadania MAH w Stargardzie zaplanowało konserwację 24 grafik ze zbiorów własnych autorstwa Alexandra Lessera, wydanych w 2. poł. XIX w. przez Księgarnię i Skład Główny Obrazów, Fotografii, Sztynchów i Ram Maurycego Robiczka w Warszawie.

Wystawy

Od 10 marca do 7 kwietnia 2019 r. miała miejsce kolejna odsłona wystawy czasowej *Kalejdoskop. Muzea po tej i po tamtej stronie Odry*, tym razem w Stadtmuseum w Schwedt/Oder. Ekspozycja powstała w ramach projektu, w którym obiekty ze swoich zbiorów zaprezentowały, obok MAH w Stargardzie, instytucje kulturalne z Polski (Zamek Księżąt Pomorskich w Szczecinie oraz Muzeum Pojezierza Myśliborskiego w Myśliborzu) i Niemiec (Dominikanerkloster Prenzlau, Kulturzentrum und Museum Ehm-Welk und Heimatmuseum Angermünde, Oderlandmuseum Bad Freienwalde

oraz Stadtmuseum Schwedt/Oder). W trakcie trwania ekspozycji 17 marca 2019 r. w ramach „Museumscafé w niedzielę” w Stadtmuseum w Schwedt/Oder dr hab. Marcin Majewski zaprezentował działalność MAH w Stargardzie. Spójnia Stargard Sportowa Spółka Akcyjna we współpracy z P. Tarnawskim z okazji 70-lecia klubu przygotowała wystawę plenerową *Spójnia – 70 lat koszykówki w Stargardzie*, która została odsłonięta w parku Bolesława Chrobrego 13 września 2019 r. Prezentowane na niej materiały ilustracyjne pochodziły z Archiwum Państwowego w Szczecinie, Oddział w Stargardzie, a także Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie, Książnicy Stargardzkiej, zbiorów Tadeusza Surmy oraz innych zbiorów prywatnych.

W 2019 r. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie zdecydowało się na przedstawienie dorobku artystycznego Ernsta Kolbego ukazującego na swych obrazach Pomorze Zachodnie. 17 października odbył się wernisaż wystawy *Cztery pory roku. Pomorze w malarstwie Ernsta Kolbe (1876–1945)*. Prezentowane prace pochodziły z kolekcji: Westpreußisches Landesmuseum w Warendorfie, Pommersches Landesmuseum w Greifswaldzie, zbiorów własnych MAH w Stargardzie oraz kolekcjonera prywatnego (ryc. 14). Ekspozycję można było zwiedzać do 31 stycznia 2020 r. Kuratorem był dr hab. Marcin Majewski, dyrektor Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie. Prace nad przygotowaniem wystawy wspomogli pracownicy DHiBnSL (M. Bierca i P. Tarnawski).

Ryc. 14. Wernisaż wystawy *Cztery pory roku. Pomorze w malarstwie Ernsta Kolbe (1876–1945)*, 17 października 2019 r. Fot. P. Antczak

10 lutego 2020 r. w parku Chrobrego w Stargardzie pojawiła się wystawa *Losy (nie)równoległe. W 80. rocznicę lutowych deportacji Żydów z niemieckiego Stargardu i Polaków z Kresów Wschodnich* autorstwa J. Aniszewskiej. Była to historia stargardzian, którzy doświadczyli deportacji. Z jednej strony stargardzcy Żydzi, wywiezieni z Pomorza w nocy z 12 na 13 lutego 1940 r., z drugiej strony polskie rodziny, zesłane na Syberię i do Kazachstanu 10 lutego 1940 r., dla których po powrocie z deportacji Stargard stał się nowym domem. Ekspozycja składająca się z 14 tablic opowiadała o okolicznościach tych deportacji oraz losach deportowanych podczas II wojny światowej, zawierała także wspomnienia świadków historii. W wystawie wykorzystano materiały ze zbiorów Archiwum Państwowego w Lublinie, Biblioteki Akademii Pomorskiej w Słupsku, Heimatkreis Stargard in Pommern – Elmshorn, United States Holocaust Memorial Museum w Waszyngtonie oraz Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie (ryc. 15).

Ryc. 15. Fragment wystawy plenerowej *Losy (nie)równoległe. W 80. rocznicę lutowych deportacji Żydów z niemieckiego Stargardu i Polaków z Kresów Wschodnich* autorstwa J. Aniszewskiej zlokalizowanej w parku Chrobrego w Stargardzie. Fot. A. Bierca

8 maja 2020 r. z okazji obchodzonego po raz czwarty Dnia Pionierów Stargardu oraz 75. rocznicy zakończenia II wojny światowej przy ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego stała plenerowa wystawa *Stargard. Narodziny nowego miasta. W 75. lecie Polskiego Pomorza Zachodniego* autorstwa J. Aniszewskiej. Ekspozycja prezentowała fotografie miasta

i jego mieszkańców wykonane w pierwszych latach powojennych. Ilustracje pochodziły z następujących zbiorów: Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie, MAH w Stargardzie oraz zbiorów prywatnych. Od 12 maja 2020 r. w parku Chrobrego w Stargardzie można było oglądać wystawę plenerową. *Błękitni pionierzy. Pierwsze lata najstarszego klubu sportowego na Pomorzu Zachodnim* przygotowaną przez P. Tarnawskiego. Ekspozycja została przygotowana w związku z Dniem Pionierów Stargardu. Opowiadała o pierwszym powojennym klubie sportowym na mapie nie tylko Stargardu, lecz także całego Pomorza Zachodniego. Na planszach pojawiły się materiały archiwalne ze zbiorów KP Błękitni Stargard, Książnicy Pomorskiej w Szczecinie oraz MAH w Stargardzie. Wystawa była współfinansowana ze środków Województwa Zachodniopomorskiego.

W 2020 r. wspominano 30. rocznicę istnienia samorządu terytorialnego w Polsce. W związku z tym J. Aniszewska zrealizowała w okresie wakacyjnym dwie wystawy plenerowe. Pierwsza ekspozycja *Zmieniające się miasto...* pokazywała zmiany w obszarze architektury miejskiej Stargardu na przestrzeni omawianych 30 lat. Została ona udostępniona dla publiczności przy ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego (ryc. 16). Natomiast druga wystawa *Miasto Stargardzian. 30 lat samorządu miejskiego*, prezentowana w parku Chrobrego, opowiadała o zmianach ustrojowych, politycznych i społecznych w Polsce po roku 1989 na tle Stargardu. Obie ekspozycje zawierały bogaty materiał ilustracyjny pochodzący z Kronik Miasta, którego głównym autorem był stargardzki fotograf Tadeusz Surma, szczegółowo dokumentujący życie miasta w opisywanych dekadach.

Ryc. 16. Wystawa plenerowa *Zmieniające się miasto...* usytuowana przy ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Stargardzie. Fot. P. Tarnawski

Kwerendy

W latach 2019–2020 DHiBnSL zrealizował łącznie 29 kwerend na rzecz instytucji i osób prywatnych. Zapytania z Polski i z zagranicy dotyczyły m.in. historii Stalagu II D i jeńców wojennych, cmentarnictwa wojennego, upamiętnień na terenie Stargardu, uzyskania informacji o przedwojennym Stargardzie oraz jego ikonografii, fabryki Goldfarba, Westerplatczyka mieszkającego po II wojnie światowej w Stargardzie oraz sporządzenia listy obiektów ze zbiorów MAH w Stargardzie, które w 1963 r. zostały przekazane przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Wykaz ten miał na celu ustalenie miejsc przechowywania okazów uzbrojenia z dawnych zbiorów Schaffgotschów z Cieplic. Pojawiały się również pytania dotyczące zbiorów DHiBnSL, które skierowane były z polskich instytucji muzealnych poszukujących m.in. eksponatów na organizowane przez siebie wystawy.

Dwie kwerendy wykonane jeszcze w 2018 r. zaowocowały wypożyczeniem w 2019 r. eksponatów ze zbiorów MAH w Stargardzie do Muzeum Regionalnego w Szczecinku na wystawę *Wszystko dla Panów. Fashionable, dandys, elegant* oraz Muzeum w Koszalinie na wystawę *Miasto w ogniu*.

W omawianych latach realizowane były także kwerendy archiwalne związane z prowadzonymi przez pracowników MAH badaniami i działaniami. M. Franiak podjął kilka zagadnień, które we wstępnym etapie pracy nad nimi wymagały przeprowadzenia kwerend. Swą uwagę skupił na osobach stargardzkich architektów i budowniczych – Heinricha Deneke oraz Helmuta Dalcke, poszukując istotnych faktów z ich życia, które mogłyby wzbogacić ich dotychczasową biografię przeprowadzając kwerendy m.in. w Landesarchiv Greifswald, Technische Universität München (Archiv, Universitätsbibliothek), Leibniz-Institut für Raumbezogene Sozialforschung, Humboldt-Universitätzu Berlin (Universitätsarchiv, Universitätsbibliothek), Vier-Tore-Stadt Neubrandenburg. Tematem, który pozostaje otwarty jest również los dwóch braci Gadaczów, z których jeden był jeńcem stargardzkiego obozu, drugi uznanym przedstawicielem a zarazem historykiem zakonu kapucynów. Czynnikiem, który zainicjował pracę nad tym tematem były przechowywane w zbiorach MAH kartki jenieckie wysłane ze Stalagu II D w Stargardzie przez jednego z braci Gadaczów. Zagadnieniem rozpoczętym i zarazem bardzo obszernym są z kolei dzieje społeczności żydowskiej na ziemi stargardzkiej. Sformułowano wiele postulatów badawczych dotyczących tego tematu i zastosowano zapytania badawcze do instytucji zagranicznych, m.in. The Center for Jewish History w Nowym Jorku.

W 2020 r. M. Ogiewa-Sejnota przeprowadziła konsultacje merytoryczne związane z opracowywaniem muzealiów w Bibliotece Collegium Geographicum UAM w Poznaniu oraz Staatsbibliothek zu Berlin.

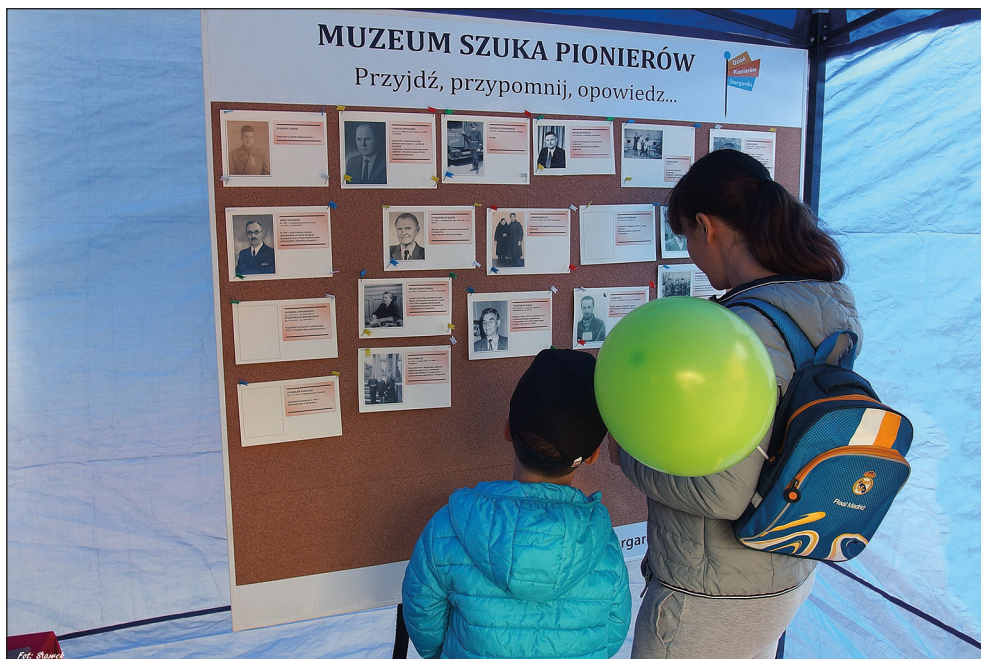
W związku z realizowaną w 2020 r. wystawą dotyczącą historii KP Błękitni, P. Tar-nawski przeprowadził kwerendy w Muzeum w Koszalinie i w Centralnym Muzeum Włókiennictwa w Łodzi.

Kwerendy własne na potrzeby wykorzystania w przygotowywanej publikacji dotyczącej powojennej historii miasta i ziemi stargardzkiej prowadziła również J. Aniszewska.

Pracownicy DHiBnSL w omawianym okresie przygotowali dziewięć umów licencyjnych na wykorzystanie materiału ikonograficznego ze zbiorów MAH w Stargardzie do celów publicznych i prywatnych. Warto zaznaczyć, że jedna z tych umów dotyczyła wykorzystania fotografii ukazujących obóz jeniecki Stalag II D Stargard i. Pom. w filmie o gen. Zbigniewie Ścibor-Rylskim ps. „Motyl”. Udostępniona ikonografia wzbogaciła również następujące przedsięwzięcia: wystawę *Tu rodziła się Solidarność* przygotowywana przez IPN – Komisję Ścigania Zbrodni przeciw Narodowi Polskiemu, Oddział w Szczecinie, wydawnictwo opracowywane przez Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze na temat losów zbiorów cieplickich, kalendarz z widokami Stargardu na 2021 r. oraz ekspozycję pocztówek w pomieszczeniu obsługi klienta Gazowni w Stargardzie. Ogólnopolską i regionalną odsłonę ww. wystawy plenerowej przygotowanej przez IPN można było oglądać w Stargardzie przy ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego od 21 lipca do 13 sierpnia 2020 r.

Pozostałe działania

12 maja 2019 r. odbył się po raz trzeci Dzień Pionierów Stargardu. Program obchodów tego święta składał się z czterech części: historycznej, koncertowej, sportowej i literackiej. MAH w Stargardzie organizowało część historyczną. Kontynuowano rozpoczętą w 2018 r. akcję *Muzeum szuka pionierów. Przyjdź, przypomnij, opowiedz...* Mieszkańcy mogli porozmawiać z muzealnikami (J. Aniszewską, M. Biercą oraz P. Tarnawskim) i opowiedzieć swoją historię, pokazać dokumenty i fotografie rodzinne. Ma-

Ryc. 17. Dzień Pionierów Stargardu, 12 maj 2019 r. Fot. P. Antczak

teriały te poszerzyły zasoby Archiwum Pamięci Świadców i Świadectw Historii (ryc. 17). Jednocześnie w parku Bolesława Chrobrego można było oglądać przygotowaną przez J. Aniszewską wystawę plenerową *Historie torem pisane*.

W związku z pandemią uroczystości Dnia Pionierów Stargardu w 2020 r. miały inny charakter niż w poprzednich latach. Oprócz wspomnianych wystaw plenerowych przygotowany został cykl audycji radiowych w Twoim Radiu *Historia ludzkim głosem*, w których udział wzięła J. Aniszewska. Temu świętu towarzyszyły także teksty J. Aniszewskiej, jeden z nich można było przeczytać w Stargardzkim Informatorze Samorządowym *Wielkie zwycięstwo. Maj w Starogrodzie nad Iną*, natomiast w Internecie (na portalach: stargard.pl; stargardzka.pl; twojeradio.fm) ukazał się artykuł *Był taki maj...*

W 2019 r. podczas Dni Historycznych organizowanych w ramach Dni Stargardu Muzeum przygotowało dla stargardzian ofertę pod nazwą *Odkryj Stargard z Muzeum*. Jej celem było zaproszenie zwiedzających do poznawania historii miasta w miejscach nietypowych (niekiedy niedostępnych dla osób z zewnątrz). P. Tarnawski 22 czerwca 2019 r. zaprosił wszystkich chętnych na spotkanie *Królowa sportu w Stargardzie – historia lekkiej atletyki*, które odbyło się na stadionie lekkoatletycznym przy ul. Sportowej w Stargardzie. Zainteresowani mogli zapoznać się z obiektem oraz jego historią, a także spotkać byłych zawodników, trenerów i działaczy związanych ze stargardzką „królową sportu” (ryc. 18). Natomiast w niedzielne przedpołudnie 23 czerwca 2019 r., J. Aniszewska (w formie spaceru) zaprezentowała uczestnikom historię obecnej ulicy Hetmana Stefana Czarnieckiego zatytułowaną *Majowy początek. Opowieść o jednej ulicy*. W ramach święta Stargardu, M. Bierca wraz z A. Matwiejczuk (Biblioteka MAH) uczestniczyły 16 czerwca 2019 r. w *Festynie na ulicy Magicznej* promując instytucję i sprzedając publikacje MAH w Stargardzie.

Ryc. 18. Spotkanie *Królowa sportu w Stargardzie – historia lekkiej atletyki* zorganizowane przez Piotra Tarnawskiego w ramach Dni Stargardu, które odbyło się na stadionie lekkoatletycznym przy ul. Sportowej w Stargardzie, 22 czerwiec 2019 r. Fot. J. Jonko

Z kolei podczas Dni Stargardu 2020 jedną z atrakcji oferowanych mieszkańcom przez MAH w Stargardzie był *II Quiz Gryfa*. Pytania do niego przygotował M. Franiak. Opracował on także pytania do quizu historycznego na portalu internetowym *nasze-miasto.pl*.

W ramach XXVII Europejskich Dni Dziedzictwa M. Bierca i P. Tarnawski 14 września 2019 r. wcielili się w aktorów i wzięli udział w spektaklu teatralnym *Szepty starej kamienicy* przygotowanym przez Dział Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji.

W celu przybliżenia mieszkańcom miasta i turystom historii Stargardu Prezydent Miasta określił kierunki działania w zakresie realizacji na terenie miasta szlaków historyczno-turystycznych, obejmujących upamiętnienie nieistniejących już, lecz istotnych z punktu widzenia historii Stargardu, obiektów i miejsc oraz upamiętnienia ważnych w historii miasta postaci. W związku z powyższym pracownik DHiBnSL M. Franiak w omawianym okresie zredagował informacje o ważnych postaciach stargardzkiej historii (Augustyn ze Stargardu zwany Angelusem, rodzina Karstede, David Herlitz, Peter Gröning, David Gilly, Otto Nicolai, Heinrich Deneke, Martin Wehrmann, Helena Żybułowska) oraz miejscach historycznych (Apteka pod Lwem, kirkut, rondel, kościół Ducha Świętego i kaplice szpitalne, dom kata, fizykat, teren dawnego grodu, klasztor augustianów, synagoga, Brama Świętojańska, Młyn Miejski, lotnisko w Kluczewie).

We wrześniu 2020 r. MAH w Stargardzie po raz kolejny uczestniczyło w XXVIII Europejskich Dniach Dziedzictwa. Ogólnopolski temat wydarzenia brzmiał *Moja droga*, natomiast hasło Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa to *Korowód Pokoleń*. Tym razem DHiBnSL podjął działania w formie wirtualnej, publikując serię postów na profilu Facebook MAH w Stargardzie. Było to sześć tekstów *W perspektywie genealogicznej...* opisujących wybrane typy źródeł, przy pomocy których można prowadzić badania genealogiczne. M. Ogiewa-Sejnota zajęła się opisem ksiąg metrykalnych oraz płyt nagrobnych, M. Franiak poruszył temat listów oraz drzew genealogicznych, a P. Tarnawski zwrócił uwagę na kroniki oraz historię mówioną. Również w ramach EDD 2020, J. Aniszewska współprowadziła (z Mirosławem Opęchowskim z DDZ) pieszą wycieczkę studyjną po ulicach Stargardu *Sacrum non profanum. Wielowyznaniowy Stargard*, wygłaszając prelekcję *Macewy ze stargardzkiego kirkutu. O losach żydowskiej społeczności Stargardu*.

Noc Muzeów 2020 odbyła się tym razem w formie wirtualnej na kanale YouTube MAH w Stargardzie. Pracownicy DHiBnSL zaprezentowali wybrane eksponaty ze zbiorów kategorii sztuki, numizmatyki i historii. Do filmu przygotowali scenografię, eksponaty oraz teksty.

23 października 2019 r. P. Tarnawski współprowadził warsztaty tworzenia komiksów dla nauczycieli i uczniów. Odbyły się one w Zespole Szkół nr 1 im. Mieszka I w Stargardzie w ramach 13. edycji konkursu na komiks *W krainie Gryfitów*, organizowanego przez Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie. Rok później, a dokładnie 21 października 2020 r., P. Tarnawski wspólnie z Beatą Owczarek (nauczycielką Zespołu Szkół nr 1 im. Mieszka I), również poprowadził warsztaty tworzenia komiksów *Stargard komiksem malowany* dla uczniów i nauczycieli stargardzkich szkół w ramach

14. edycji konkursu na komiks o Stargardzie, organizowanego przez Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim zorganizowała 8 lutego 2019 r. po raz kolejny *Spotkania autorów i wydawców publikacji regionalnych*. W wydarzeniu uczestniczyli P. Tarnawski oraz M. Opęchowski (DDZ), prezentując publikacje MAH w Stargardzie.

W omawianym okresie P. Tarnawski oprowadzał po wystawach Bastei, kolegiacie NMP w Stargardzie i innych stargardzkich zabytkach grupę zagranicznych wolontariuszy z Regionalnego Centrum Wolontariatu Polites w Szczecinie oraz członków Stowarzyszenia Weteranów Polskiego Kontyngentu Wojskowego Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży 1992–1993: *Zabujani w Kambodży*.

Pracownicy udzielili także wywiadów prasowych i radiowych poświęconych bieżącej działalności MAH w Stargardzie. W audycjach Twojego Radia *Bieg historii* w 2019 r. P. Tarnawski przedstawił dwa tematy historyczne: *Historia transportu drogowego w Stargardzie* oraz *Stargardzkie sport i sportowcy w latach 1945–1989*, a J. Aniszewska opowiedziała powojenną historię Stargardu. W 2020 r. M. Ogiewa-Sejnota wystąpiła w audycji *Przywrócić zmarłym imiona* nadanej przez Polskie Radio Koszalin, a J. Aniszewska wzięła udział w reportażu Polskiego Radia Szczecin *Zachowani w kenkartach* autorstwa Małgorzaty Furgi.

Od sierpnia 2020 r. na profilu Facebook MAH w Stargardzie publikowano kalendarium historyczne prezentujące ważne i ciekawe daty z historii Stargardu i Pomorza Zachodniego. W każdym miesiącu pracownicy DHiBnSL opracowywali teksty oraz przygotowywali ilustracje do postów w tymże kalendarium. Również na profilu Facebook MAH w Stargardzie opublikowano serie upowszechniające zbiory ikonograficzne muzeum przygotowane przez M. Franiaka (*Służba zdrowia, Zwierzęta – przyjaciele człowieka, Szkoły Stargardu i powiatu stargardzkiego, Środki lokomocji, Rodzina Kirstenów w kolorze*).

W omawianym okresie praktykę w DHiBnSL odbywało trzech studentów Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Zajmowali się oni przede wszystkim działaniami w ramach Archiwum Pamięci Świadków i Świadectw Historii (przepisywanie wywiadów oraz digitalizacja materiałów). Praca Działu w 2020 r. wspierana była także przez dwie praktykantki z Zespołu Szkół nr 1 im. Mieszka I w Stargardzie.

Marta Bierca, Piotr Tarnawski

Dział Dokumentacji Zabytków

W roku sprawozdawczym w Dziale Dokumentacji Zabytków (dalej: DDZ) zatrudnione były trzy osoby: kierownik działu Mirosław Opęchowski oraz pracownicy: Andrzej Bierca i Sławomir Preiss (do 7 maja 2020 r.).

Zbiory

Zbiory fotograficzne DDZ powiększyły się o fotografie cyfrowe dokumentujące zabudowę historyczną Stargardu oraz zmiany zachodzące w miejskim krajobrazie (ryc. 20, 23–25). A. Bierca udokumentował m.in. proces rozbiórki kamienicy przy ul. Bolesława Chrobrego 21 (w miejscu której ma powstać Stargardzkie Centrum Nauki) (ryc. 19), postępy prac w powstającym magazynie archeologicznym na osiedlu Zachód, remont ul. Bolesława Krzywoustego, wewnątrz wieży kościoła św. Jana Chrzciciela, remont zakrystii kościoła Ducha Świętego, wewnątrz budynku poczty przy ul. Pocztowej. Na terenie powiatu m.in. miejscowości: Dobrzany, Kobylanka, Kunowo, Ognica, Sierakowo, Szadzko i Tarnowo.

Ryc. 19. Wyburzanie kamienicy przy ul. Bolesława Chrobrego nr 21 pod budowę Stargardzkiego Centrum Nauki, wg stanu z 20 lutego 2019 r. Fot. A. Bierca

Z archiwów: Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, Biura Dokumentacji Zabytków oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Szczecinie pozyskano około 8500 plików elektronicznych dokumentacji i opracowań konserwatorskich dotyczących zabytków Stargardu i powiatu stargardzkiego.

Ze Starostwa Powiatowego w Stargardzie pozyskano wykazy obiektów ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków obejmujące teren całego powiatu stargardzkiego. Do komputerowej bazy danych w systemie MUZEO wprowadzono 729 pozycji.

Ryc. 20. Prace przy aranżacji otoczenia przy pomniku patriotycznym „Stargardzianie – Ojczyźnie w setną rocznicę odzyskania niepodległości”, wg stanu z 11 kwietnia 2019 r. Fot. A. Bierca

Kwerendy

W oparciu o zbiory DDZ udzielono osobom i instytucjom odpowiedzi na zapytania związane z zabudową historyczną Stargardu, w tym o „Czerwonych Koszarach”, byłym lotnisku wojskowym w Kluczewie, budynku przy ul. I. Brygady 15a (Zespół Szkół Prywatnych nr 1), willi przy ul. Wojska Polskiego nr 3 oraz odcinku rzeki Iny pomiędzy mostem i jazem na wysokości ul. Włosienniczej a mostem przy ul. Gdańskiej.

A. Bierca udzielił informacji studentowi Uniwersytetu Wrocławskiego na potrzeby pracy magisterskiej *Metoda teledetekcyjna w archeologii sądowej* na temat lokalizacji i historii wydobycia w 2011 r. na terenie byłego lotniska Kluczewo wraku niemieckiego czołgu z okresu II wojny światowej *PzKpfw IV* oraz lokalizacji i historii odnalezienia w 2012 r. pod wsią Morzyca (gm. Dolice) wraku niemieckiego samolotu myśliwskiego *Messerschmitt Bf 109*.

Na potrzeby *Głosu Stargardzkiego* (dodatek do *Głosu Szczecińskiego*) udostępniono 22 fotografie Stargardu z lat 1945–1955 dokumentujące zniszczenia miasta.

Na podstawie umowy licencyjnej udzielona została zgoda na wykorzystanie fotografii z ok. 1948 r. ukazującej ulicę Mieszka I w Stargardzie ze zbiorów DDZ w publikacji SIW Znak w Krakowie autorstwa Mateusza Madejskiego *Zosia z Wołynia. Prawdziwa historia dziewczynki, która ocaliła żydowskie dziecko*.

Referaty

- A. Bierca, *Działania Powiatowych Urzędów Bezpieczeństwa w Pyrzycach i Stargardzie w osłonie kontrwywiadowczej garnizonu armii radzieckiej w Kluczewie (1945–1956)*. Referat wygłoszony na konferencji: *Aparat bezpieczeństwa na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956*, która odbyła się w Szczecinie w dniach 15 i 16 października 2019 r.;
- M. Opęchowski, *Stargardzkie Pompeje. Relikty średniowiecznej i nowożytniej zabudowy miejskiej przy dawnej ulicy Targ Drzewny. Odslona II*. Prelekcja podczas Dni Historycznych w ramach Dni Stargardu. Prelekcja powtórzona jeszcze dwukrotnie w 2019 r.;
- M. Opęchowski, *Zabytkowe sakramentarium w Strzyżnie*. Referat wygłoszony w kościele w Strzyżnie (gm. Stargard) w związku z zakończeniem konserwacji obiektu w 2019 r.;
- A. Bierca w 2019 r. opracował treść tablicy o historii wsi i cmentarza w Sierakowie dla sołectwa Sierakowo (gm. Dobrzany), ustawionej następnie na nieczynnym cmentarzu na skraju wsi.

Referaty okolicznościowe, informacje udzielone mediom

- A. Bierca przygotował referat wygłoszony 8 maja 2019 r. z okazji siedemdziesiątej czwartej rocznicy zakończenia II wojny światowej (Międzynarodowy Cmentarz Wojenny w Stargardzie);
- A. Bierca przygotował dwa krótkie referaty (nie mogły być wygłoszone w związku z sytuacją pandemiczną Covid-19) na stronę internetową Urzędu Miejskiego w Stargardzie z okazji sześćdziesiątej rocznicy Zbrodni Katyńskiej oraz pięćdziesiątej piątej rocznicy zakończenia II wojny światowej (Narodowego Dnia Zwycięstwa), 2020 r.;
- A. Bierca udzielił informacji dla *Głosu Stargardzkiego* (dodatek do *Głosu Szczecińskiego*) na temat artefaktów wydobytych z terenu dawnego obozu dla robotników przymusowych z okresu II wojny światowej pod Bielkowem gm. Kobyłanka (publikacja 5 czerwca 2020 r.) oraz o postępie prac w trakcie realizacji zadania *Adaptacja pomieszczeń gospodarczych budynku szkolnego na magazyn muzealny zabytków archeologicznych. Cz. 7* dofinansowywanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- A. Bierca dla stacji radiowej „Twoje Radio” wypowiedział się o agresji ZSRR na Polskę 17 września 1939 r., zaś 19 września 2019 r. wypowiedział się dla TVP 3 na temat historii obecnie remontowanej kolegiaty NMP w Stargardzie;
- A. Bierca w dniach 11 i 12 lipca 2019 r. wziął udział w „VI Zlocie Zimnowojennym” w Kołobrzegu prezentując w namiocie MAH w Stargardzie wystawę planszową *Klützow – Ключево – Kluczewo. Historia pisana w trzech językach*.

Publikacje

- Bierca A. 2019. Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków w roku 2018. *Stargardia* 13, 371–384;
- Opęchowski M. 2019. Sprawozdanie z działalności Pełnomocnika ds. organizacji Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków w roku 2018. *Stargardia* 13, 385–390;
- Opęchowski M. 2019. Zestawienie publikacji konserwatorskich i pokrewnych (wybór). *Zachodniopomorskie Wiadomości Konserwatorskie* 8, 189–198;
- Opęchowski M. 2020. Zestawienie publikacji konserwatorskich i pokrewnych (wybór z lat 2017–2020). *Zachodniopomorskie Wiadomości Konserwatorskie* 9, 185–192.

Projekty

W 2019 r. A. Bierca i P. Tarnawski z DHiBnSL zrealizowali kolejny, szósty etap prac (realizowanych od 2014 r.) w powstającym magazynie archeologicznym MAH w Stargardzie na osiedlu Zachód, w pomieszczeniach gospodarczych Szkoły Podstawowej nr 11. Zrealizowany został projekt *Adaptacja pomieszczeń gospodarczych budynku szkolnego na magazyn muzealny zabytków archeologicznych MAH w Stargardzie*. Cz. 6 dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie (ryc. 21).

Ryc. 21. Szafy zakupione do skarbca magazynu archeologicznego MAH w Stargardzie w ramach realizacji kolejnego etapu prac *Adaptacja pomieszczeń gospodarczych budynku szkolnego na magazyn muzealny zabytków archeologicznych*. Cz. 6, wg stanu z 27 listopada 2019 r. Fot. A. Bierca

W 2020 r. wyżej wymienieni zrealizowali ostatni, siódmy etap zadania inwestycyjnego polegającego na przystosowaniu pomieszczeń gospodarczych budynku szkoły na magazyn muzealny zabytków archeologicznych. Tym samym inwestycja została zrealizowana.

Objazdy studyjne, wycieczki zabytkoznawcze

M. Opęchowski przygotował i przeprowadził następujące objazdy studyjne:

- *Znaszli swój WIR? Szlakiem dziedzictwa historycznego i przyrodniczego – projekty dofinansowane ze środków UE i nie tylko*. Bytowo, Dolice, Wysiedle, Ińsko (Stowarzyszenie Wiejska Inicjatywa Rozwoju) – 25 kwietnia 2019 r.;
- Objazd studyjny po Pomorzu Zachodnim. Orowadzanie po kościele w Sownie (Stowarzyszenie Historyków Sztuki Oddział Szczeciński) – 18 maja 2019 r.;
- *Znaszli swój WIR? Wokół Jeziora Miedwie. Dziedzictwo historyczne i przyrodnicze a inwestycje dofinansowane ze środków unijnych*. Strzyżno, Wierzбно, Koszewko, Kunowo, Bielkowo (Stowarzyszenie WIR) – 22 sierpnia 2019 r.;
- Żelaznym traktem po Ziemi Stargardzkiej. Stargard: dworzec kolejowy normalnotorowy, dawne ZNTK, dworzec kolei wąskotorowej, Żarowo, przejazd „Berlinką”, Ińsko. W ramach Europejskich Dni Dziedzictwa (Starostwo Powiatowe w Stargardzie, MAH w Stargardzie) – 7 września 2019 r.;
- Objazd studyjny *Szlakiem Gryfitów*. Sowno, Dąbie, Kołbacz, Krępcewo, Szadzko, Odargowo, Marianowo (Fundacja Ścieżkami Pomorza) – 23 listopada 2019.;
- Spacer zabytkoznawczy w ramach I Nocnego Rajdu im. Harcmistrza Zbyszka Niegierysza. Stargard: Galeria Starówka, komunalna wieża ciśnień, Brama Pyrzycka, kolegiata NMP (Stowarzyszenie WIR) – 13 grudnia 2019 r.;
- Objazd studyjny *Znaszli swój WIR? Szlakiem dziedzictwa historycznego powiatu stargardzkiego i pyrzyckiego*. Stargardzkie Pompeje, Warnice, Żabów, Babin (Stowarzyszenie WIR wraz z Gminą Bielice) – 15 lipca 2020 r.;
- Wycieczka zabytkoznawcza *Sacrum non profanum. Stargard wielowyznaniowy*. Miejsca i obiekty: cerkiew prawosławna, kościół rzymskokatolicki pw. św. Jana, obelisk upamiętniający nieistniejący katolicki kościół św. Józefa, kościół polskokatolicki, cerkiew greckokatolicka, zbór zielonoświątkowy. J. Aniszewska na zakończenie wygłosiła prelekcję *Stargardzkie macewy*; których szczątki uczestnicy obejrzeć mogli w MAH przy Rynku Staromiejskim; impreza w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa (Powiat Stargardzki i MAH w Stargardzie) – 12 września 2020 r.

A. Bierca przygotował i przeprowadził następujące wycieczki zabytkoznawcze:

- Rajd pieszy na trasie: Kluczewo – Burzykowo – Słotnica – Kluczewo po byłym lotnisku wojskowym w Kluczewie, w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa – październik 2019 r. (ryc. 22);
- Terenowy rajd pieszy *Kluczewo 2020* po byłym lotnisku wojskowym Kluczewo, w ramach jubileuszu 60-lecia funkcjonowania MAH w Stargardzie – październik 2020 r. (ryc. 26).

Ryc. 22. Uczestnicy terenowego rajdu pieszego na trasie: Kluczewo – Burzykowo – Slotnica – Kluczewo (po byłym lotnisku wojskowym), w ramach jubileuszu 60-lecia funkcjonowania Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie, 13 października 2019 r. Fot. S. Alex

Ryc. 23. Kościół Mariacki, prace renowacyjne, wg stanu z 28 kwietnia 2020 r. Fot. A. Bierca

Ryc. 24. Prace rozbiórkowe i budowa nowego wiaduktu nad ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego, wg stanu z 3 września 2020 r. Fot. A. Bierca

Ryc. 25. Element solarny w szczytowej partii budynku przy ul. Grunwaldzkiej, wg stanu z 2 czerwca 2020 r. Fot. A. Bierca

Ryc. 26. Terenowy rajd pieszy *Kluczewo 2020*, po byłym lotnisku wojskowym Luftwaffe i Armii Radzieckiej w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa w 2019 r., 11 października 2020 r. Fot. Jerzy Tatoń

Ochrona zabytków

19 listopada 2019 r. zawarte zostało z Gminą Miastem Stargard porozumienie w sprawie realizacji przez Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie niektórych zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W ramach porozumienia Muzeum zobowiązane jest do nadzoru, redakcji i niezbędnych korekt kolejnych edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Stargard; realizacji przedmiotowego dokumentu we współpracy z podmiotami, instytucjami prowadzącymi na terenie Stargardu działalność obejmującą ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami; sporządzania raz na dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ, a także weryfikowania raz na dwa lata Gminnej Ewidencji Zabytków Stargard.

W wyniku realizacji porozumienia:

- opracowano sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Stargard za lata 2017–2018 (przyjęte na sesji Rady Miejskiej w Stargardzie 28 stycznia 2020 r.);
- przeprowadzono weryfikację terenową Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Stargard.

W ramach współpracy z Gminą Miastem Stargard: opracowano wykaz współczesnych dóbr kultury z terenu miasta Stargard dla potrzeb planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego; uzgodniono w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulic: Okrzei, Limanowskiego, Wojska Polskiego w Stargardzie; przeprowadzono we-

ryfikację form ochrony konserwatorskiej budynków wojskowych pozostających w zarządzie Rejonowego Zarządu Infrastruktury na terenie miasta; wydano opinie m.in. dotyczące stanu miejskiego muru obronnego w pobliżu arsenału; przeprowadzono waloryzację wartości zabytkowych zespołu budynków i budowli dawnej gazowni miejskiej; wzięto udział w kontroli stanu miejskich obwarowań uznanych za Pomnik Historii Prezydenta RP, przeprowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie.

M. Opęchowski wziął udział w posiedzeniu Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków przy Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków w Szczecinie w sprawie prac konserwatorskich w kolegiacie pw. NMP w Stargardzie oraz w 9. Spotkaniu Opiekunów Pomników Historii. Krasieczyn–Kalwaria Pałacowska (Narodowy Instytut Dziedzictwa), 12–13 czerwca 2019 r.

Pozostałe

M. Opęchowski w 2019 r. wziął udział w *Spotkaniach autorów i wydawców publikacji regionalnych* (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wlkp.).

M. Opęchowski był członkiem Kolegium Redakcyjnego wydawnictw MAH.

Andrzej Bierca, Mirosław Opęchowski

Biblioteka

W latach 2019–2020 w Bibliotece Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie pracował jeden pracownik, Agnieszka Matwiejczuk.

Zbiory

Biblioteka MAH w Stargardzie w omawianym czasie wzbogaciła się o 1210 publikacji pozyskanych w drodze zakupu, darów i wymiany międzybibliotecznej. Do zasobów bibliotecznych wpłynęły dwa duże dary. Pierwszy z nich to część zbiorów należących do zmarłego w 2018 r. dr. Ryszarda Rogosza – archeologa, członka Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków, jak również Rzecznawcy Ministra Kultury i Sztuki. Był autorem prac naukowych z dziedziny archeologii i konserwatorstwa a tytuł doktora uzyskał broniąc pracy *Stargard we wczesnym średniowieczu*. Drugi dar przekazany został do naszych zbiorów od Miejskiej Biblioteki Publicznej w Choszcznie. To część spuścizny po Janie Gromadzkim, pierwszym burmistrzu Choszczna.

W tym okresie liczba wszystkich opisów bibliograficznych w programie MATEUSZ stanowiła 85% całości posiadanych zasobów. Zbiorów specjalnych do programu wprowadzono 38%, broszur 90%, czasopism 79%, inwentarz z księgi „Głównej” – 87%.

Spotkania, konferencje

Rok 2019

10 października 2019 r. pracownik Biblioteki MAH w Stargardzie uczestniczył w zjeździe zachodniopomorskich bibliotekarzy BiblioLAB w Szczecinie, którego hasłem przewodnim było *Dziel się wiedzą – mnoż pomysły*. Organizatorem była Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie i LABiB. Zjazd odbył się w Zachodniopomorskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i był częścią ogólnopolskiego cyklu BiblioLABy 2018, organizowanego przez sieć LABiB oraz Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, pod honorowym patronatem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Spotkanie podzielone było na trzy części: wykłady, spotkanie z ekspertami i warsztaty, a wzięli w nim udział bibliotekarze z bibliotek szkolnych, publicznych, naukowych i specjalistycznych.

18 października 2019 r. A. Matwiejczuk uczestniczyła w pierwszej ogólnopolskiej konferencji bibliotekarzy i bibliotek muzealnych *Biblioteki muzealne wczoraj, dziś i jutro*, której organizatorem była Biblioteka Muzeum Warszawy, a odbyła się pod patronatem Oddziału Mazowieckiego Stowarzyszenia Muzealników Polskich oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Tematy wystąpień toczyły się wokół obecnej sytuacji i przyszłości bibliotek muzealnych w Polsce i skupiały się głównie na funkcjonowaniu biblioteki muzealnej w instytucji macierzystej, współpracy między bibliotekami i bibliotekarzami muzealnymi, wyzwaniami oraz kierunkami zmian w bibliotekach muzealnych. W konferencji uczestniczyły 64 osoby z 43 bibliotek muzealnych. Gościem specjalnym była Alena Petruželková, wiceprzewodnicząca Komisji Bibliotecznej Stowarzyszenia Muzeów i Galerii Republiki Czeskiej oraz kierownik biblioteki Muzeum-Miejsca Pamięci Narodowej Literatury Republiki Czeskiej.

Rok 2020

25 września 2020 r. w Muzeum Zamkowym w Malborku odbyła się druga Ogólnopolska Konferencja Bibliotekarzy i Pracowników Bibliotek Muzealnych, która jest kontynuacją działań, jakie zapoczątkowane zostało przez Muzeum Warszawy w celu zwrócenia uwagi na odrębność specyfiki pracy bibliotek i bibliotekarzy muzealnych. Sesja w Malborku była kolejną możliwością wymiany doświadczeń i integracji środowiska. Na konferencji powstała grupa inicjująca utworzenie Sekcji Bibliotek Muzeów, Galerii i Instytucji Kultury przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz wybrany zarząd Sekcji w składzie:

- przewodnicząca: Katarzyna Zak-Caplot (Biblioteka Muzeum Warszawy),
- z-ca przew.: Aleksandra Siuciak (Biblioteka Muzeum Zamkowego w Malborku),
- członek zarządu: Marta Kurzyńska (Biblioteka Muzeum Narodowego w Szczecinie),
- sekretarz: Magdalena Skrejko (Muzeum Fotografii im. W. Rzewuskiego w Krakowie),
- skarbnik: dr Sylwia Szarejko (Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku).

15 grudnia została powołana Sekcja Bibliotek Muzeów, Galerii i Instytucji Kultury przy zarządzie głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, której członkiem jest pracownik Biblioteki MAH w Stargardzie, Agnieszka Matwiejczuk.

Pozostałe działania

W omawianym okresie w Bibliotece trwały prace bieżące przeplatane współpracą z innymi działami MAH w Stargardzie.

Agnieszka Matwiejczuk

Dział Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji

W latach 2019–2020 Działem kierowała Joanna Fijałkowska, a działania edukacyjne prowadzili: Patrycja Jakubiak, Marcin Burdziej, Przemysław Antczak i Damian Sulżycki (do końca sierpnia 2019 r.). Z muzeum współpracowały dwie osoby prowadzące *Urodziny w Muzeum!*: Agata Krawczyk-Wilk oraz Aleksandra Oleksiuk.

Edukacja

Dział Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji odpowiedzialny jest m.in. za wykonanie zadań związanych z edukacją muzealną, a więc przygotowanie oferty i prowadzenie lekcji muzealnych, warsztatów, urodzin dla dzieci, oprowadzanie z przewodnikiem po wszystkich obiektach MAH i rozmaitych miejscach w Stargardzie oraz realizację innych działań w dziedzinie szeroko pojętej edukacji.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono 180 lekcji w ramach 30 bloków tematycznych. Udział w nich wzięło 3687 osób. W roku szkolnym 2018/2019 największym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia warsztatowe o tematyce rzemieślniczej (garncarstwo, powroźnictwo, tkactwo i produkcja papieru czerpanego), zajęcia związane z ludowym kalendarzem obrzędowym (np. Boże Narodzenie, Wielkanoc, pierwszy dzień wiosny, święto zmarłych) oraz zajęcia z pogranicza sztuki i historii. Odbyły się także lekcje spoza oferty, dla wybranych grup (np. harcerzy, studentów, umówionych grup specjalnych m.in. osób niedosłyszących oraz podopiecznych Dziennego Domu Pobytu Senior+) (ryc. 34). W 2020 r. w ofercie edukacyjnej pojawiły się zajęcia w formule online, przygotowane tak, by prowadzić je przez program Zoom lub Skype.

Oprócz tego Dział prowadził otwarte lekcje dla dzieci podczas ferii zimowych. Program w 2019 r. obejmował cztery tematy: *Podstawy garncarstwa*, *Zimowe eksperymenty*, *Historia Poi – od Nowej Zelandii po stargardzki rynek* oraz *Na żydowskim podwórku*, zaś w roku 2020 dwa tematy: *Muzealny detektyw: zagadki pełne historii* i *Ryneczek Hanzy* oraz spotkanie *Ferie z grammi bitewnymi* (ryc. 32). W sumie z zajęć feryjnych skorzystało 567 osób (2019 r.) i 604 osoby (2020 r.).

Przez cały rok 2019 i do połowy marca 2020 r. Dział prowadził *Urodziny w Muzeum!* dla dzieci w wieku 6–15 lat. W okresie sprawozdawczym odbyło się 128 przyjęć urodzi-

nowych z udziałem 1278 osób. W tym okresie odbywał się także escape room w każdy pierwszy piątek i pierwszą sobotę miesiąca. W sumie z tego typu rozrywki skorzystały 93 drużyny złożone z 354 osób.

Dział przygotował również ofertę zajęć wakacyjnych, która składała się w roku 2019 z trzech tematów: *Muzealny detektyw: na tropie nowych tajemnic*, *Opowieści z krypty* oraz *Historia Poi – od Nowej Zelandii po stargardzki rynek*, zaś w roku 2020: lekcja *Kurs na sztukę!*, quest *Kierunek Stargard* oraz escape room rodzinny *Tajemnicze zniknięcie*. Z zajęć wakacyjnych na przestrzeni dwóch lat skorzystało 1185 osób (ryc. 33).

Lata 2019–2020 były wyjątkowo trudne w edukacji muzealnej. Zauważalny był znaczny spadek frekwencji podczas lekcji muzealnych, głównie całorocznych, w stosunku do 2018 r. i poprzednich lat. Spowodowane jest to wieloma czynnikami niezależnymi od pracowników Działu.

Przez cały kwiecień 2019 r. trwał ogólnopolski strajk nauczycieli, w związku z czym nie odbywały się lekcje w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. Wskutek tego strajku przez cały miesiąc uczniowie nie przychodzili również na lekcje do muzeum, a w późniejszym okresie, aż do wakacji, usiłując nadrobić stracony czas nauki, nauczyciele również nie korzystali z oferty zajęć muzealnych. Drugim powodem jest oddelegowanie w czerwcu M. Burdzieja do innych, nieedukacyjnych zadań, tj. badań archeologicznych w kolegiacie NMP Królowej Świata. Z tych powodów frekwencja spadła o 1/3 w stosunku do ubiegłorocznej. Zważywszy na te okoliczności, pracownicy Działu zwiększyli wysiłki w innych dziedzinach działalności. Znacznie wzrosła liczba i jakość organizowanych gier miejskich, wydarzeń plenerowych oraz innych pozalekcyjnych działań.

Pracownicy Działu na zlecenie Młodzieżowego Zespołu Doradczego Prezydenta Miasta przygotowali scenariusz gry miejskiej *Znam Stargard*, która odbyła się 26 marca 2019 r. dla uczniów stargardzkich szkół. Zadania w grze odbywały się w budynkach i na wystawach MAH – w gmachu głównym i w Bastei. Łącznie w rozgrywkach udział wzięło 9 drużyn – 52 osoby.

10 maja Dział zorganizował wycieczkę, w której udział wygrały trzy klasy ze stargardzkich szkół w listopadowych rozgrywkach w ramach gry *Barwy wolności*. Wycieczka, której przewodnikiem był dyrektor MAH dr hab. Marcin Majewski, objęła zwiedzanie historycznych miejsc w Szadzku, Marianowie i Pęzinie, a zakończyła się ogniskiem dla uczestników przy Szkole Podstawowej w Strachocinie.

Na zlecenie Rady Rodziców Szkoły Podstawowej nr 5 w Stargardzie, Dział przygotował grę miejską dla klas siódmych i ósmych, będącą elementem szkolnego festynu. Scenariusz gry obejmował najważniejsze zabytki Stargardu. 24 maja w grze *Stargard – miasto z historią* udział wzięły 22 drużyny uczniów SP 5 wraz z opiekunami (ponad 100 osób).

P. Antczak przygotował 25 maja kolejne spotkanie w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji, a zarazem drugie z cyklu *Historie opowiedziane dźwiękiem*. Spotkanie na podwórku kamienicy przy ul. Wojska Polskiego 108b-c poprowadził P. Antczak wraz z zaproszonymi gośćmi: narratorkami Teresą Kowalik i Leokadią Fengler, zespołem

rockowym Dice i skrzypkiem Jakubem Spławskim. Koncert na podwórku zgromadził 52 osoby.

16 listopada odbyło się kolejne spotkanie z cyklu *Historie opowiedziane dźwiękiem*, tym razem na podwórku kamienicy przy ul. Stefana Czarnieckiego 19, które również miało związek z realizowanym przez Urząd Miejski w Stargardzie projektem GPR. P. Antczak zaprosił do udziału w spotkaniu chór Belcanto działający przy Uniwersytecie Trzeciego Wieku i przeprowadził sentymentalne, międzypokoleniowe spotkanie, w którym udział wzięło ponad 50 osób.

Pracownicy Działu P. Antczak i P. Jakubiak wzięli udział jako pomoc techniczna w organizowanej przez MAH i Miasto Stargard debacie *Świadkowie czasu. 30 lat wolności*. J. Fijałkowska przygotowała quest *Stacja końcowa: komunizm. Stacja początkowa: wolność*, który 9 czerwca w parku Bolesława Chrobrego przeprowadzili P. Antczak i D. Sulżycki. W quest zagrało 35 osób.

J. Fijałkowska zaprojektowała kartę quest na potrzeby polsko-niemieckiej gry dla studentów w ramach objazdu studyjnego organizowanego przez Uniwersytet Szczeciński. Quest nosił tytuł *Stargard – miejsce z historią* i został przeprowadzony na terenie miasta 14 czerwca. Udział w grze wzięło 25 osób (w tym pięć niemieckojęzycznych).

M. Burdziej poprowadził bezpłatne zajęcia z garncarstwa dla dzieci na zlecenie Fundacji *Potrzebny Dom* Stargardzkiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego – organizatora festynu *Dzień Sąsiada* na Osiedlu Lotnisko w Stargardzie.

W dniu 12 marca 2020 r., z powodu pandemii koronawirusa SARS-COV-2, muzeum zostało całkowicie zamknięte dla zwiedzających, zaś wszystkie zajęcia: lekcje, escape roomy i przyjęcia urodzinowe zostały odwołane. Pracownicy Działu zostali skierowani do pracy w trybie zdalnym. Muzeum 23 maja zostało otwarte, jednak nałożone zostały restrykcje sanitarne, z powodu których nie odbywały się nadal lekcje muzealne i urodziny w muzeum. 28 listopada Muzeum ponownie, decyzją Rady Ministrów, zostało zamknięte do końca roku, a pracownicy przeszli w tryb pracy zdalnej.

Upowszechnianie Sztuki

Do zadań Działu Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji należy organizacja wernisaży i innych wydarzeń muzealnych. W 2019 r. Dział zorganizował w Muzeum dwa wernisaże wystaw czasowych:

- 30 kwietnia 2019 r. – *Dawno temu na budowie*, autor scenariusza i kurator: M. Burdziej (ryc. 27);
- 17 października 2019 r. – *Cztery pory roku. Pomorze w malarstwie Ernsta Kolbe (1876–1945)*, autor scenariusza i kurator: dr hab. M. Majewski.

W 2020 r. nie było żadnego wernisażu wystawy czasowej w związku z zamknięciem muzeum w marcu. 1 października 2020 r. odbył się „(Re)wernisaż” wystawy *Stargardzkie starożytności 2.0*. Ponadto opublikowano w Internecie trzy wystawy online:

- *Arcy!dzielko. Projekt stargardzkich dzieciaków* – konkurs dla dzieci pod kierownictwem P. Antczaka zakończony wirtualną wystawą;
- *Korowód przedmiotów* – wystawa z okazji EDD autorstwa Działu Archeologii;

Ryc. 27. Wernisaż wystawy *Dawno temu na budowie*. Fot. P. Antczak

– *Jakby to było wczoraj...* – wystawa jubileuszowa autorstwa P. Jakubiak.

Oprócz tego Dział aktywnie uczestniczył w organizacji i współorganizacji imprez i wydarzeń miejskich i muzealnych.

12 maja 2019 r. Muzeum po raz trzeci było współorganizatorem miejskich obchodów Dnia Pionierów Stargardu. Wszystkie Działy merytoryczne brały udział w przygotowaniu wydarzeń, m.in. wystawy planszowej w parku Chrobrego, wykładów, spotkań ze świadkami historii itp. DUSEiP przygotował na tę okazję grę miejską *Na walizkach*, której scenariusz opracowały J. Fijałkowska i P. Jakubiak. W grze udział wzięło 17 drużyn, łącznie 56 osób. W 2020 r. festyn się nie odbył, a obchody Dnia Pionierów zostały przeniesione do Internetu.

W 2019 r. tradycyjnie w MAH zorganizowana została *Noc Muzeów*. Dział opracował scenariusz imprezy pod hasłem *Budowlana Noc Muzeów* (ryc. 28), którego motywem przewodnim była wystawa czasowa *Dawno temu na budowie*. Przygotowano materiały promocyjne imprezy, a także komunikaty prasowe. Do organizacji zaproszono Danutę i Jerzego Waliszewskich, którzy prezentowali pokazy na wystawie stałej *Aptekarstwo pomorskie i stargardzkie na przestrzeni wieków*. Zorganizowano i pozyskano nagrody na konkurs (nagrodzonych zostało 12 osób). Podczas imprezy gmach główny MAH i Bastę odwiedziło 1671 osób. *Noc muzeów* w 2020 r. mogła odbyć się jedynie wirtualnie, w związku z tym muzealnicy, przy pomocy profesjonalnego operatora i montażysty, przygotowali 13 filmów, które opublikowane zostały na kanale YouTube. Wszystkie filmy zostały obejrzone w sumie 3047 razy i uzyskały 100% pozytywnych ocen (wg stanu na koniec roku). Seria tych filmów, poruszających różne dziedziny działalności MAH, sku-

pięła się tematycznie na liczbie 777, czyli sumie lat, które minęły od lokacji miasta Stargard. Pracownicy Działu przygotowali cztery filmy: *Mistrz neurochirurgii w Stargardzie* (M. Burdziej), *7 wspomnień z powojennego Stargardu z siódmką w dacie* (J. Fijałkowska), *Legenda z kolegiaty* (P. Jakubiak) oraz *Opowieści muzealnego ducha* (P. Antczak).

Ryc. 28. Budowlana Noc Muzeów. Fot. P. Antczak

Kolejnym dużym wydarzeniem w roku 2019 były Dni Historyczne w ramach Dni Stargardu. Dział, wraz ze wszystkimi pracownikami MAH, wziął udział w ich organizacji. Przygotowano trzy bloki: *Odkryj Stargard*, czyli autorskie wycieczki tematyczne, *Muzeum za złotówkę* oraz wydarzenia pod Basteją: *Spotkanie z planszówkami* (ryc. 30) oraz *I Quiz Gryfa*. Dział odpowiedzialny był głównie za organizację wydarzeń zlokalizowanych w parku Piastowskim przed Basteją, w którym odbyło się spotkanie z grami planszowymi, podczas którego uczestnicy mogli bezpłatnie wypożyczyć jedną z kilkudziesięciu gier i korzystając z instruktażu i pomocy gospodarzy – zagrać w nią. Z tej możliwości skorzystało około 50 osób. Po tym spotkaniu odbył się *I Quiz Gryfa*, konkurs dla drużyn, które kolejno odpowiadały na pytania z historii Stargardu i Muzeum. Przyznano 3 nagrody główne, a ogółem udział w quizie wzięło 12 drużyn. Podczas Dni Historycznych we wszystkich działaniach MAH w Stargardzie wzięło udział około 400 osób (wyluczając osoby zwiedzające Muzeum). Dodatkowo, w niedzielę 23 czerwca, M. Burdziej wziął udział w wydarzeniu *Odkryj Stargard z Prezydentem*, podczas którego pełnił funkcję przewodnika. W roku 2020 Dział z okazji Dni Stargardu, 20 i 21 czerwca,

Ryc. 29. Festyn 30 lat wolności i quest miejski. Fot. J. Fijałkowska

przygotował dwa wydarzenia: *II Quiz Gryfa* oraz grę miejską *777 kroków*. Quiz, z powodu złej pogody i braku wystarczającej liczby zgłoszeń nie odbył się w otoczeniu Bastei i został przeniesiony do Internetu – za pośrednictwem narzędzia Formularze Google. Udział wzięło 17 osób, a nagrodzone zostały 3 osoby, które udzieliły najwięcej poprawnych odpowiedzi. W grze miejskiej udział wzięło 11 drużyn.

Ryc. 30. Historyczne Dni Stargardu, Spotkanie z planszówkami pod Basteją. Fot. P. Antczak

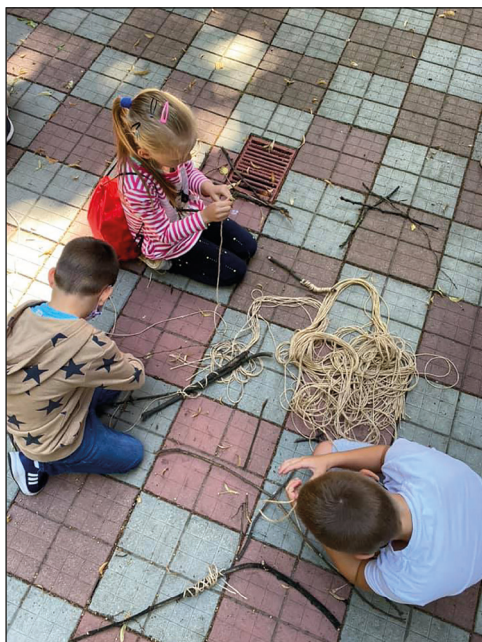

Ryc. 31. Spektakl *Szepty starej kamienicy* zorganizowany w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa.
Fot. Łukasz Pawelec

Ryc. 32. Ferie z grami bitewnymi. Fot. J. Fijałkowska

W opisywanym okresie Muzeum wzięło również udział w organizacji dwóch kolejnych edycji Europejskich Dni Dziedzictwa. W roku 2019 obchody EDD odbyły się pod hasłem *Polski splot* (hasło Zachodniopomorskich DD: *W drodze*). Wydarzenia z tej okazji przygotowane i prowadzone były przez wielu pracowników MAH: wykład historyczny autorstwa P. Tarnawskiego, rajd pieszy pod przewodnictwem A. Biercy oraz objazd studyjny prowadzony przez M. Opęchowskiego. Pracownicy DUSEiP przygotowali dwa wydarzenia: pierwszym był spektakl *Szepty starej kamienicy* (scenariusz i reżyseria: P. Jakubiak i P. Antczak), w którym w charakterze aktorów wystąpili pracownicy wszystkich działów MAH wraz ze swoimi rodzinami, a na widowni zgromadziło się ponad 50 osób

Ryc. 33. Zajęcia wakacyjne *Kurs na sztukę!*
Fot. P. Antczak

Ryc. 34. Zajęcia w Domu Dziennego Pobytu Senior +. Fot. P. Antczak

(ryc. 31), zaś drugim był wykład *Peter Gröning i jego droga do wielkości* w kolegiacie pw. NMP Królowej Świata (prowadzenie: dr hab. M. Majewski i M. Burdziej), w którym wzięło udział ponad 60 osób. EDD w roku 2020 odbyły się pod hasłem *Korowód pokoleń*. Wydarzenia z tej okazji przygotowane i prowadzone były przez pracowników MAH: objazd studyjny przez M. Opęchowskiego, cykl postów na profilu Facebook przygotowany przez DHiBnSL oraz wirtualna wystawa przygotowana przez DA. Pracownicy DUSEiP przygotowali dwa wydarzenia: rowerową grę miejską *Korowód stargardzian* (gra nie odbyła się z powodu braku odpowiedniej liczby zgłoszeń) oraz spotkanie *Historie opowiedziane dźwiękiem* poprowadzone przez P. Antczaka w kamienicy przy ul. Bydgoskiej 22, w którym wzięło udział 40 osób.

Promocja i informacja

Trzecim filarem kompetencji DUSEiP jest promocja i PR, czyli informowanie mieszkańców miasta oraz reklamowanie Muzeum i jego oferty. W ten zakres wchodzi m.in. administrowanie treścią na stronach internetowych, portalach społecznościowych i innych mediach tak w Internecie, jak i poza nim. Dział na bieżąco aktualizował stronę www.muzeum-stargard.pl, uzupełniając ją o komunikaty, relacje z wydarzeń i zdjęcia, a także wykonywał niezbędne korekty treści i naprawy funkcji serwisu.

Oprócz tego, w związku z sytuacją epidemiczną, pracownicy zwiększyli aktywność na profilach Facebook oraz Instagram. Reaktywowano również, założony w 2018 r., mu-

zealny kanał na platformie YouTube. W okresie od marca do końca roku na Facebooku i YouTube rozpoczęły się nowe cykle treści: *Muzealne zakamarki* (8 filmów), *Masa zabawy* (14 filmów), *Zabytki Stargardu od środka* (6 filmów), *Wielkanocna warsztatownia* (6 filmów), *Stargardzka Noc Muzeów* (13 filmów), *Muzealne kalendarium historyczne* (posty publikowane od sierpnia 2020 do końca lipca 2021 niemal codziennie), *Archeologia w ciemno* (30 postów), *Stargardzianie z kartonika* (18 postów), *Stargardzkie starożytności 2.0* (50 postów), cykle pocztówkowe (łącznie 51 postów) i inne. Na platformie YouTube w sumie opublikowano 47 nowych filmów, które łącznie obejrzone zostały 19261 razy, a kanał zebrał 169 nowych subskrypcji. Na koniec roku przygotowany został przez Dział film: klip świąteczny z udziałem pracowników MAH, opublikowany 23 grudnia. Na Facebooku natomiast zamieszczono przez cały rok 694 posty, które miały łącznie 79185 wyświetleń (liczba postów i ich zasięg jest ponad 4 razy większy niż w roku poprzednim). Wszystkie działania, oprócz funkcji informacyjnych, budowały społeczność wokół MAH i utrwały u niej świadomość marki Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie. Były też substytutem dla publiczności muzeum, która przez prawie pół roku nie mogła odwiedzić wystaw lub wziąć udziału w działaniach edukacyjnych. Na koniec 2020 r. profil Facebook.com/MuzeumStargard zebrał 3035 fanów, a profil Instagram.com/mahart – 799 obserwujących – osób i instytucji subskrybujących wiadomości o Muzeum, natomiast fanpage *Escape room Basteja* zebrał 292 polubienia. Oprócz tego, w sierpniu 2019 r. uruchomiony został profil na Facebooku *Dziennik pisany z krypty* prowadzony przez M. Burdzieja i będący relacją z badań archeologicznych w kryptach w kościele pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie i krypcie w kościele w miejscowości Białowąż. Profil zebrał na koniec 2020 r. 1050 fanów.

J. Fijałkowska w 2020 r. skonfigurowała i opublikowała nowy sklep internetowy pod adresem www.sklep.muzeum-stargard.pl w którym oferowane są wydawnictwa i pamiątki MAH.

Udział w szkoleniach i konferencjach i konkursach

19 listopada 2019 r. kierownik Działu J. Fijałkowska wzięła udział w seminarium organizowanym przez Forum Edukatorów Muzealnych *Wydarzenia wielkoskalowe w muzeum w Żelazowej Woli*.

2 grudnia tego roku J. Fijałkowska przygotowała i przeprowadziła szkolenie w Bastei dla nauczycieli-bibliotekarzy *Escape room w instytucji kultury*, w którym udział wzięło 21 osób.

Również w roku 2019 J. Fijałkowska przygotowała zgłoszenie na konkurs Zachodniopomorskie Muzealne Wydarzenie Roku 2018: wystawa *Telewizor, meble, mały fiat... oto marzeń szczyt*. P. Antczak natomiast za swoją działalność społeczną otrzymał nominację do nagrody Prezydenta Miasta Stargard.

W roku sprawozdawczym 2020 P. Jakubiak przygotowała zgłoszenie na konkurs Zachodniopomorskie Muzealne Wydarzenie Roku 2019: Spektakl *Szepty starej kamienicy*, w którym, wraz z P. Antczakiem, otrzymała wyróżnienie.

J. Fijałkowska i P. Jakubiak otrzymały w styczniu 2020 r. tytuł kustosza.

Wydawnictwa i publikacje

- Burdziej M. 2019. *Dawno temu na budowie*. Stargard.
- Fijałkowska J. 2019. Sprawozdanie z działalności Działu Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji w roku 2018. *Stargardia* 13, 391–406.

Joanna Fijałkowska